

Foreldrekonflikt;

identifisering av konfliktnivåer,
sentrale kjennetegn og risiko-
faktorer hos høykonfliktpar

Maren Sand Helland
Ingrid Borren

Foreldrekonflikt;

identifisering av konfliktnivåer,
sentrale kjennetegn og risiko-
faktorer hos høykonfliktpar

Maren Sand Helland

Ingrid Borren

Prosjektleder: Heidi Aase

Rapport utarbeidet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Rapport 2015:3
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Tittel:
Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer,
sentrale kjennetegn og risiko

Prosjektleder: Heidi Aase

Forfattere:
Maren Sand Helland
Ingrid Borren

Utgitt av Nasjonalt folkehelseinstitutt
Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo
Juni 2015
Tel: +47-21 07 70 00
E-post: folkehelseinstituttet@fhi.no
www.fhi.no

Bestilling:
E-post: publikasjon@fhi.no
Telefon: +47-21 07 82 00
Telefaks: +47-21 07 81 05

Design:
Per Kristian Svendsen

Layout:
Grete Søimer

Foto:
© Colourbox

Trykk:
wj.no

Opplag:
200

ISSN: 1503-1403
ISBN: 978-82-8082-672-5 trykt utgave
ISBN: 978-82-8082-673-2 elektronisk utgave

Forord

Rapporten «Foreldrekonflikt: identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar» er skrevet på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Alvorlig parkonflikt kan være svært belastende for de parene som gjennomlever dette, og vil ofte medføre alvorlige konsekvenser for barn som vokser opp med foreldre i konflikt. For å kunne utarbeide målrettede hjelpetiltak for par og familier, er det derfor viktig med kunnskap om hva som kjenner tegner par i konflikt- og i særdeleshet par med et høyt konfliktnivå. Det mangler en god definisjon både blant klinikere og forskere på hva høykonflikt refererer til, og kunnskap om samhandlingen innad i høykonfliktpar. Formålet med denne rapporten er å oppsummere kunnskap om typer foreldrekonflikter og å gi en bedre definisjon av begrepet høykonflikt, samt beskrive kjennetegn og risikofaktorer for slike særlig alvorlige konflikter. Dette vil kunne muliggjøre kategorisering av konflikttyper basert på enkelte kjennetegn og egenskaper, noe som igjen kan bidra til raskere og mer hensiktsmessig hjelp til par og familier.

Denne rapporten er en oppfølger av «Rapport 2012:2 Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og meklingskonsekvenser for barn og unge», og «Rapport 2013:6 Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt – en kunnskapsoversikt». Vi vil takke våre eksterne fagfeller professor Odd-Arne Tjersland ved Universitetet i Oslo og professor Frode Thuen ved Høgskolen i Bergen for viktige kommentarer og innspill til arbeidet med rapporten. Vi håper at vi med denne rapporten kan rette søkelyset mot de parene som har aller størst utfordringer i samlivet slik at disse familiene raskere kan få den hjelpen de trenger. Vi håper også at rapporten kan stimulere til mer norsk forskning om høykonflikt i intakte par hvor barna er mer eksponerte for konflikt enn etter et samlivsbrudd, og om risikofaktorer for høykonflikt i Norge. Kunnskap om disse forholdene er vesentlig for at vi skal kunne etablere gode tilbud for par som lever med slike belastninger og for å forebygge uheldige konsekvenser for barn som er utsatt for konflikt mellom foreldre.

Juni 2015
Ellinor F. Major
Divisjonsdirektør
Divisjon for psykisk helse

Innhold

Forord	3
Sammendrag	6
1. Bakgrunn og disposisjon	9
Oppdraget	9
Struktur i rapporten	9
Avgrensninger og definisjoner	9
Omfang av høykonflikt i Norge	10
Omfang blant foreldre som bor sammen	10
Omfang under og etter samlivsbrudd	11
Betydningen av klassifisering med tanke på hjelpetiltak	11
2. Metode	13
Litteratursøk	13
Søkestrategi og databaser	13
Søk etter norsk litteratur	13
Inklusjons- og eksklusjonskriterier	13
Norske publikasjoner	14
Oversikt over inkludert litteratur	15
3. Høykonflikt: Definisjon og sentrale kjennetegn	17
Tabell 1: Oversikt over forskningslitteratur som danner grunnlag for kapittel 3	17
Konfliktkontinuum	22
Avgrensning mot milde og moderate konflikter	22
Tabell 2: Konfliktnivåer	23
Tabell 3: Fire typer partnervold	25
Avgrensning mot vold	25
Sentrale kjennetegn ved høykonflikt	26
Konfliktatferd	27
Tabell 4: Destruktiv konfliktatferd	28
Konfliktstiler	30
Konfliktmønstre	31
Kommunikasjonsmønstre	34
Kjennetegn på høykonflikt under og etter samlivsbrudd	34
Oppsummering av sentrale kjennetegn på høykonflikt	36
Problematisering av høykonfliktbegrepet	36
Norske studier	37
Oppsummering og konklusjon vedrørende definisjon og sentrale kjennetegn på høykonflikt	38

4. Risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar	41
Sårbarhet: partnernes oppvekst og personlige egenskaper	41
Negative erfaringer fra egen oppvekstfamilie	42
Tilknytning	42
Personlighet og personlige egenskaper	43
Psykiske plager og rusmisbruk	44
Stress: sosioøkonomiske forhold og sosialt miljø	44
Sosioøkonomiske og demografiske forhold	44
Belastninger	45
Etnisk bakgrunn	46
Oppsummering og konklusjon av risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar	46
5. Instrumenter for å måle foreldrekonflikt	49
Tabell 5: Instrumenter for måling av parkonflikter	50
Instrumenter som er oversatt til eller brukt i norske studier	52
Oppsummering og veien videre	53
Referanser	54
APPENDIX	59

Bakgrunn

På tross av den utstrakte bruken av begrepet høykonflikt i forskning og praksis, har det verken hos behandlere, klinikere, forskere eller domstoler vært enighet om hvordan begrepet skal defineres og hva som kjennetegner par med særdeles høyt konfliktnivå. Generelt har det vært vanlig å operere med en «ytre» beskrivelse av høykonfliktsaker. Studier av forekomst av høykonflikt definerer gjerne dette som foreldre som ikke kommer til enighet om barnefordeling etter ordinær meklings sak eller hvor det har vært gjennomført barnefordelingssak for domstolene. En slik definisjon vil også kunne hjelpe meklere til å tilpasse formen på meklings sak bedre til den enkelte meklings sak. Det er behov for en mer nyansert definisjon og beskrivelse av høykonfliktparene, slik at familievernet, klinikere og andre instanser blir bedre i stand til å identifisere og gi riktig hjelp og oppfølging til denne gruppen. En slik definisjon vil også kunne hjelpe meklere til å tilpasse formen på meklings sak bedre til den enkelte meklings sak. Det kan derfor være fornuftig å skille mellom en ytre, faktabasert beskrivelse og en psykologisk eller prosessuell forståelse av høykonflikt. I denne kunnskapsoppsummeringen forsøker vi derfor å gi en oversikt over kunnskapsgrunnlaget for en psykologisk definisjon for høykonflikt, samt sammenfatte sameksisterende vansker og kjennetegn ved familier med særlig høyt konfliktnivå. Vi gir også en kortfattet presentasjon av ulike instrumenter for å måle foreldrekonflikt, som potensielt kan være til hjelp i praksisfeltet.

Metode

Som basis for denne rapporten er det foretatt et systematisk søk i bibliotekdatabasene PsycInfo og ISI web of Knowledge, samt søk i Google og Google Scholar. Vi har lett etter studier som beskriver foreldrekonflikt av ulik grad og spesielt hva som kjennetegner høykonflikt. Videre har vi søkt etter litteratur med tanke på å kartlegge risikofaktorer knyttet til høy grad av parkonflikt og gi en oversikt over problemer og vansker i slike parforhold. Vi har også søkt etter tilgjengelige instrumenter for måling av parkonflikt. Både norsk og internasjonal litteratur er gjennomgått. Ytterligere studier er identifisert ved å gjennomgå referanselister i aktuelle publikasjoner. Rapporten baserer seg på internasjonale kvantitative og kvalitative studier, metaanalyser, kliniske og/eller teoretiske oppsummeringsstudier og norske rapporter og fagbøker.

Resultater

Søkene resulterte i 5204 treff, og 140 referanser ble inkludert i kunnskapsoppsummeringen etter innholdsvurdering. Gjennomgangen av litteraturen viste at høykonflikt kun var omtalt spesifikt i ti artikler. I tillegg fant vi fire artikler som beskrev ulike nivåer av konflikt og hva som skiller disse nivåene fra hverandre. De artiklene som spesifikt omtaler og definerer høykonflikt, er i hovedsak kliniske eller teoretiske oppsummeringsartikler som ikke baserer seg på systematiske, empiriske undersøkelser. Høykonflikt kan plasseres på et kontinuum som strekker seg fra milde konflikter til saker med alvorlig vold og mishandling. Litteratur om forhold hvor det utøves grov, ensidig vold og mishandling er utelatt fra rapporten. Vi fant at mildere konflikter primært er saksfokuserede og at det foreligger mulige løsninger på disse. I forhold med høyt konfliktnivå blir konflikten mer personorienterte, kroniske, fiendtlige og fastlåste. Ved høykonflikt er samhandlingen mellom partnerne dominert av bebreidelser, fiendtlighet og manglende evne til å se og ta ansvar for sin egen rolle i konflikteskaleringen.

Vi har også beskrevet sentrale kjennetegn ved høykonflikt i denne rapporten, og beskrevet disse innenfor de overordnede kategoriene konfliktatferd, konfliktstiler, konfliktmønstre og kommunikasjonsmønstre, samt temaer som ofte er kilder til det fastlåsende. Videre presenteres ulike risikofaktorer ved høykonfliktpar. Disse omfatter sårbarhetsfaktorer som partenes oppvekst og egenskaper, psykisk sykdom og rusmisbruk, samt stressfaktorer som sosioøkonomiske forhold og sosialt miljø. Det gis også en kortfattet presentasjon av ulike instrumenter for å måle foreldrekonflikt i rapporten. Vi fant 25 ulike måleinstrumenter som måler ulike dimensjoner, blant annet konfliktatferd, konfliktstiler, konfliktmønstre, kommunikasjonsmønstre, konflikttema og barnrelaterte konflikter. Type målemetode, antall spørsmål, hvorvidt instrumentet er validert og aktuelle referanser blir beskrevet.

1

Bakgrunn og disposisjon

Oppdraget

Denne kunnskapsoppsummeringen er utarbeidet på oppdrag fra Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Oppdraget består i å *utarbeide en kunnskapsoppsummering over typer foreldrekonflikter der følgende tema blir behandlet: Definisjoner og beskrivelser av ulike grader av foreldrekonflikter og differensiering av saker med høyt konfliktnivå fra andre konflikttyper som muliggjør en kategorisering av konflikttyper basert på enkelte kjennetegn/egenskaper. Konflikter som involverer vold vil behandles særskilt, og forhold der vold er hovedtema vil derfor holdes utenfor. Risikofaktorer og sammenfallende problemer og vansker i familier med høy konflikt vil oppsummeres. En kort gjennomgang av tilgjengelige instrumenter for måling av parkonflikt blir inkludert.*

Bakgrunnen for oppdraget er et uttalt behov for en mer utfyllende definisjon og beskrivelse av høykonfliktparene, slik at familievernnet, meklere og andre instanser blir bedre i stand til å identifisere og gi riktig hjelp og oppfølging til denne gruppen, og lettere kan screene par med ulikt konfliktnivå til riktig type oppfølging. Dette gjelder både for intakte par og etter brudd. Bedre kategorisering vil kunne bidra til raskere og mer hensiktsmessig hjelp for disse parene og dermed også bedre situasjonen for barna deres. En nyansert definisjon vil også kunne hjelpe meklere til bedre å tilpasse formen på meklingen for den enkelte meklings sak.

Struktur i rapporten

I kapittel 2 vil vi beskrive metodene vi har brukt for å samle kunnskapen på feltet. Vi vil også gi en beskrivelse av de ulike typene litteratur vi har brukt som kilder, og fordeler og ulemper knyttet til de ulike kildene. Kapittel 3 omhandler høykonfliktbegrepet og hva som kjennetegner og definerer par i høykonflikt. Videre blir risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar behandlet i kapittel 4. Til slutt gis en kort presentasjon av instrumenter for å måle foreldrekonflikt i kapittel 5.

Avgrensninger og definisjoner

Parkonflikter kan defineres som de sosiale interaksjonene hvor partnerne har uforenelige mål. Målene må være bevisste og uttrykte av partnerne og kan enten være spesifikke eller generelle. Konflikten oppstår når en av partnerne jobber mot eller snakker om å oppnå et mål som går på tvers av den andre partnerens mål (1).

En grundig redegjørelse for konfliktbegrepet har blitt gjort av Ekeland (2), som er en av få forskere som har skrevet om dette på norsk. Han beskriver seks sentrale forutsetninger for konflikt som har vært omfattet av ulike definisjoner:

- Det er en *forskjell* mellom partene som oppleves som urimelig, brysom eller truende.
- Det finnes en *avhengighet* mellom partene og minst en av partene opplever avhengigheten som problematisk.
- Fordelingen av *makt* mellom partene er ujevn eller oppleves som urimelig.
- Partene har *interesser og behov* som er ulike; den ene partens interesser eller behov går på bekostning av den andres.
- Partene er *følelsesmessig* involverte og opplever *spenning* knyttet til motsetningsforholdet.

Som en oppsummering definerer Ekeland (2) konflikt på følgende måte:

Vi kan snakke om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengige av hverandre, oppleves som uforenelige og truende i forhold til egne behov og interesser, og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den andre benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel. (s. 86).

Kjelland-Mørdre mfl. (140) beskriver langs de samme linjene at ulikhet og avhengighet er helt sentralt for konflikt. De skriver at når ulikheter oppstår mellom mennesker som skal samhandle fordi de er i et avhengighetsforhold til hverandre, for eksempel i en familie, kan konflikter oppstå. Dette forekommer

typisk når ulikheter i tankesett og prioriteringer gjør seg gjeldende i forhold som varer over tid. Avhengighetsforholdet mellom personene kan skape konflikten, men er også viktig for å få løst konflikten.

Høykonflikt brukes gjerne som betegnelse på konflikter som er så intense og langvarige at de får *negative konsekvenser* for parforholdet, partnerne og andre familiemedlemmer, noe som hovedsakelig omfatter barn (3, 4). Begrepet brukes både om par som lever sammen i konfliktfylte forhold og om par som ikke klarer å samarbeide under eller etter et samlivsbrudd. Vi forsøker så langt det lar seg gjøre å skille mellom forskning på intakte par og par under og etter brudd når vi beskriver parkonflikter, da det potensielt kan være forskjeller på konfliktmønstre og konfliktatferd i disse relasjonene. Enkelte steder hvor det refereres til teoretisk litteratur om konflikt generelt og forståelse av konfliktbegrepet gjøres det imidlertid ingen slik differensiering (som for eksempel under «sentrale kjennetegn ved høykonflikt» i kapittel 3), da denne typen litteratur beskriver konflikt på generelt grunnlag, i alle typer relasjoner.

Både i forskning og praksis mangler man en god definisjon på høykonfliktbegrepet. Ofte vil par med vansker i forholdet i praksis bli kategorisert som høykonfliktpar hvis de kommer til, eller henvises til, familievernnet på grunn av konflikter som er ødeleggende for dem selv og/eller barna. Etter brudd kjennetegnes høykonfliktparene utad av at de ikke klarer å komme til enighet om sentrale spørsmål som barnefordeling og fordeling av eiendeler (4, 5). Dette baserer seg på en «ytre» beskrivelse av parets situasjon og omfatter ikke de indre, psykologiske prosessene som foregår mellom partene som er i konflikt. Det kan derfor være fornuftig å skille mellom en ytre beskrivelse og en psykologisk eller indre forståelse av høykonflikt. Blant norske foreldre vil en ytre beskrivelse av høykonflikt ved brudd for eksempel kunne være de sakene der partene ikke klarer å inngå en avtale etter ordinær mekling, eller avbryter meklingen uten inngåtte avtaler. I en økende andel slike saker må spørsmålet om barnefordeling avgjøres av domstolen. Dette gjelder imidlertid ikke alle, da det finnes høykonfliktpar som ikke tar saken til domstolen, men lever videre uten avtale, og høykonfliktpar som inngår avtaler (135). Sakene som går til domstolen sammenfaller i stor grad med saker der meklere vurderer konfliktnivået som svært høyt (6). Slik vi har forstått oppdraget er formålet her primært å øke kunnskapen og forståelsen om de psykologiske prosessene som kjennetegner høykonfliktsakene. I denne kunnskapsoppsummeringen vil vi derfor forsøke å gi en oversikt over kunnskapsgrunnlaget for en *psykologisk* definisjon av høykonflikt.

Vi tar for oss forskningslitteratur knyttet til konflikter både mellom par som fortsatt er sammen og par under og etter samlivsbrudd. Vi har utelukket det meste av forskningslitteraturen som primært omhandler vold i nære relasjoner, men har inkludert litteratur om konflikter som utarter seg til å bli voldelige, herunder gjensidig vold og det som omtales som «situasjonell vold». Denne avgrensningen vil bli grundig drøftet i kapittel 3. Avgrensninger vil igjen gjenspeiles i eksklusjonskriteriene i metodebeskrivelsene i kapittel 2.

Omfang av høykonflikt i Norge

Mens omfanget av samlivsbrudd er forholdsvis enkelt å kartlegge, foreligger det ikke gode forekomsttall på foreldrekonflikter, parkonflikter eller høykonflikt. Dette skyldes til dels at slike forekomsttall må basere seg på direkte informasjon fra partnerne og ikke lar seg fange opp gjennom helseregistre eller andre offentlige informasjonskilder. Det finnes få befolkningsundersøkelser som direkte har kartlagt forekomst av parkonflikt, og ingen som har undersøkt høykonflikt blant par. Noen undersøkelser gir likevel en indikasjon på hvor utbredt høykonflikt kan være, både blant intakte par og under og etter samlivsbrudd.

Omfang blant foreldre som bor sammen

Tall fra Helse- og levekårsundersøkelsen til SSB indikerer at mellom fem og åtte prosent av barn mellom 6 og 15 år bor i familier der foreldrene oppgir at de «har problemer i parforholdet». Andelen foreldre som sa de var enige eller litt enige i at de hadde problemer i parforholdet var åtte prosent i 2005, men hadde sunket til fem prosent i 2012 (7).

Det finnes noe mer informasjon om forekomst av vold i parforhold. Selv om svært voldelige parforhold er definert ut av denne rapporten, kan forekomsttall på vold i parforhold gi en pekepinn på omfanget av konflikt, da omfanget av konflikt i seg selv sjelden måles. I en undersøkelse fra 2007 spurte Stefansen og Mossige (8) et utvalg på 7000 18-19 åringer i 3. klasse på videregående skoler i Norge om de hadde vært vitne til vold i hjemmet. De fant at 10 prosent hadde vært vitne til vold mot minst en av foreldrene. I en landsdekkende undersøkelse fra 2005 av forekomsten av vold i parforhold fra 2005 ble et representativt utvalg spurt om erfaringer med partnervold (102). Omtrent 25 prosent av kvinnene rapporterte å ha opplevd fysisk maktbruk fra partner minst en gang etter fylte 15 år. Litt over fem prosent av begge kjønn hadde opplevd dette siste år. En av ti kvinner hadde opplevd alvorlig vold fra partner, mens to prosent av mennene hadde opplevd dette. Den rapporterte

forekomsten av vold fra partner var noe lavere i en befolkningsundersøkelse som nylig ble gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (9). Respondentene fikk spørsmål om de noen gang i livet hadde opplevd at nåværende eller tidligere partner hadde kløpet, klort, lugget eller slått dem med flat hånd. I alt svarte om lag 15 prosent av respondentene bekreftende på dette. Det var ingen signifikant forskjell mellom kvinner og menn blant dem som noen gang hadde opplevd denne typen mindre alvorlig vold fra partner.

Omfang under og etter samlivsbrudd

I en norsk studie basert på FORM-prosjektet (Foreldre-mekling ved separasjon) av par i konflikt/mekling med nærmere 80 % deltakelse, ble 24.7 % definert som høykonfliktpar (136). Over dobbelt så mange i høykonfliktgruppa som i resten av utvalget sluttet uten avtaler. Definisjonen av en høykonfliktsak bygget her på tre kriterier; at foreldrene selv vurderer uenighet om barn og økonomi som stor, at foreldrene har lite håp om å komme til avtale, og at mekler vurderer paret som utfordrende å jobbe med.

I en evaluering av den norske meklingsordningen fant Ådnanes mfl. (10) imidlertid at meklere i kun 12 prosent av sakene oppga konfliktnivået mellom foreldrene å være så høyt som 7 på en skala fra 0-7. Disse sakene ble omtalt som høykonfliktsaker og var overrepresentert blant parene som ikke hadde etablert en avtale etter avsluttet mekling. Denne studien hadde imidlertid kun 56 % deltakelse fra aktuell populasjon. Den noe lavere forekomsten av høykonflikt her kan dermed skyldes større frafall av slike par nettopp pga uenigheter/konflikter. Siden spørsmålsformen var relativt lik i de to studiene, tyder det på at forskjellene i større grad kan tilskrives lavere deltakelse av slike par i Ådnanes sin studie. Andelen barnefordelingssaker var lik i de to studiene, og det var i gruppen med barnefordelingssaker at man fant flest høykonfliktpar. Den rapporterte andelen høykonfliktsaker i denne studien stemmer for øvrig overens med andelen samlivsbrudd som ender med barnefordelingssaker som føres for domstolene, som ligger på mellom 10 og 15 prosent (11).

I Thuens undersøkelse fra 2004 (137) ble et representativt utvalg bidragspliktige foreldre spurt om omfang av konflikter med den andre forelderens om barna. Resultatene viste at 58 % hadde hatt store konflikter i perioder etter bruddet, og 15 % svarte at de fortsatt hadde konflikter i stor eller nokså stor grad på måletidspunktet (gjennomsnittlig 6 år etter bruddet). Disse undersøkelsene antyder altså at andelen høykonfliktpar ligger på mellom 12 % og 25 % av par i mekling

eller etter brudd i Norge, avhengig av kriterier og populasjon.

Betydningen av klassifisering med tanke på hjelpetiltak

På tross av den utstrakte bruken av begrepet *høykonflikt*, har det verken hos behandlere eller domstoler vært enighet om hvordan begrepet skal defineres (4, 12). Heller ikke blant forskere og klinikere har det vært enighet om hvordan begrepet høykonflikt skal defineres og hva som kjennetegner par med særlig høyt konfliktnivå (4, 12). Samtidig stiller foreldrepar med et særlig høyt konfliktnivå klinikere ovenfor en rekke utfordringer, som gjensidige beskyldninger om barnemishandling, manipulering og kravet fra domstolene om å ta stilling i spørsmål om barnefordeling og samvær (12).

I Norge, som internasjonalt, har man i stor grad operert med en «ytre» beskrivelse av høykonfliktsaker. I studier der man har rapportert forekomst av høykonflikt eller definert utvalget sitt til å omfatte høykonfliktsaker, har man i all hovedsak definert dette som foreldre som ikke kommer til enighet om barnefordeling etter ordinær mekling eller hvor det har vært gjennomført barnefordelingssak for domstolene (6, 13-16). Det er behov for en mer utfyllende definisjon og beskrivelse av høykonfliktparene, slik at familievernet og andre instanser blir bedre i stand til å identifisere og gi riktig hjelp og oppfølging til denne gruppen. En slik definisjon vil også kunne hjelpe meklere til bedre å tilpasse formen på meklingen til den enkelte meklingsak (17).

Litteratursøk

I samsvar med oppdraget vi fikk fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har vi utarbeidet en oversikt over ulike typer foreldrekonflikter. Vi har definert og beskrevet disse og spesielt lagt vekt på å forklare hva som kjennetegner høykonflikt. Videre har vi søkt å kartlegge risikofaktorer og gi en oversikt over problemer og vansker i familier med høy konflikt, og vi har beskrevet tilgjengelige instrumenter for måling av parkonflikt. Vi søkte etter litteratur som omfattet følgende temaer; 1) populasjonen voksne par og/eller foreldre, kombinert med 2) en form for konflikt. I tillegg la vi inn som eget søk 3) instrumenter eller skalaer som kan måle parkonflikt.

Søkestrategi og databaser

Vi foretok et første søk basert på følgende søkeord: Defining/definition i kombinasjon med begrepene Conflict/ parent-parent conflict/parental conflict/ marital conflict/divorce/parental divorce. Disse termene ble hentet fra nøkkelordlister i artikler funnet i enkeltsøk i Google scholar, samt fra tidligere rapporter fra Folkehelseinstituttet som omhandler effekten av foreldrekonflikt på barn og intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt (Nilsen, Skipstein, Gustavson, 2012, Borren & Helland, 2013). Søket derfra ble i litteraturbasen PsychInfo gjennomført med nokså omfattende strenger av søkeord (se appendix) som vi fant i artikler generert i det første google-søket, og tidsavgrenset for perioden 2004-2014. Se Figur 1 for antall artikler inkludert på hvert trinn. Dette ble supplert med et søk i ISI Web of Science, på samme søkeord, uten tidsavgrensning. I begge baser ble det søkt etter litteratur fra vestlige land som på mange parametere kan sammenlignes med Norge (som Nord-Amerika, Storbritannia, Tyskland, Be-Ne-Lux-landene, og de nordiske landene). Da vi på grunn av oppdragets vide natur kun startet med å kombinere populasjonen (voksne par eller foreldre) og utfallet (par med konflikt) og ikke hadde andre termer å avgrense med, genererte de første søkene svært mange (irrelevante) treff. Vi filtrerte derfor på menneskelig populasjon (for å ekskludere zoologi og botanikk). Dette resulterte i 5204 treff fra begge baser etter fjerning av duplikater (referanser som lå i begge baser). Denne lista ble gjennomgått på

tittelnivå, og relevante artikler plukket ut (se kriterier nedenfor). Da gjenstod 387 referanser hvor sammendragene i sin helhet ble lest og vurdert. Etter å ha lest sammendragene gjenstod 83 internasjonale artikler, som inngikk i kunnskapsoppsummeringen og som ble supplert av artikler/rapporter fra norske søk og fra referanselister. Søkestrengene med de brukte søketermene presenteres i sin helhet i appendix. Siste endelige søk ble foretatt 11.12.14.

Søk etter norsk litteratur

Vi foretok i tillegg søk i Google Scholar og Google med søkeordene «høykonflikt» og «foreldrekonflikt». Vi søkte åpent, uten å begrense tidsrommet og inkluderte norske artikler, bøker, rapporter og hovedoppgaver. Se figur 1 for antall.

Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Den opprinnelige listen på 5204 titler ble gjennomgått manuelt og vurdert på bakgrunn av tre hovedkriterier: Tematikk, publikasjonstype og hvilken populasjon som ble studert.

Tematikk

Det viktigste inklusjonskriteriet var at parkonflikt var hovedtema i artikkelen. Vi ekskluderte artikler om konflikter i andre relasjoner enn parforhold og der konflikt var undersøkt som en prediktor for andre utfall, som for eksempel tilpasningsvansker hos barn. En del artikler omhandlet intense konflikter som omfatter utøvelse av vold. Vi inkluderte artikler som omhandlet gjensidig eller situasjonell vold i forbindelse med konflikt og beskrivelser av hvordan denne skiller seg fra annen vold. Vi ekskluderte artikler der vold var hovedtema eller som omhandlet alvorlig partnervold og mishandling. Disse kriteriene var basert på innledende lesning av forskningslitteraturen og bakgrunnen for skillet vil bli grundig beskrevet i kapittel 3.

Type publikasjoner

I utgangspunktet baserte vi oss på empiriske studier, empiriske oppsummeringsartikler og metaanalyser der parkonflikt var hovedtema, enten blant intakte par eller i forbindelse med samlivsbrudd. Vi inkluderte fagfellevurderte artikler på enten engelsk eller

norsk fra en vestlig kontekst som på mange måter kan sammenlignes med norske forhold. Litteratur skrevet på andre språk enn engelsk og norsk er ikke vurdert (fagfellevurderte studier utgis ofte på engelsk uansett opphavsland). Vi ekskluderte litteratur fra felter som zoologi og botanikk som ga treff på konflikt. I søket ekskluderte vi treff fra før 2004, men i noen tilfeller er slike inkludert på bakgrunn av relevante funn i referanselister eller innspill fra fagpersoner som har vurdert rapporten. Innledende søk gjorde det klart at svært få empiriske studier opererte med begrepet *høykonflikt* og at de publikasjonene som definerte og beskrev dette fenomenet i hovedsak var oppsummeringsstudier og bokkapitler som ikke tok utgangspunkt i systematiske gjennomganger av empirien. For å sikre oss at vi dekket eksisterende beskrivelser av høykonfliktbegrepet, inkluderte vi kliniske oppsummeringsartikler dersom de tok for seg beskrivelser og definisjoner av høykonflikt. Vi har derfor inkludert følgende typer litteratur:

- **Kliniske og/eller teoretiske oppsummeringer:** Disse gir ofte «nære» beskrivelser basert på kliniske observasjoner og vurderinger av hvordan det studerte fenomenet fremstår og forstås. Denne litteraturen ga oss en mer omfattende og rikholdig beskrivelse av fenomenet. Det fantes imidlertid ingen relevante måleinstrumenter eller vurderinger av hvor anvendbare modeller er med tanke på måling og identifisering. Vi har inkludert både artikler, bokkapitler og bøker.
- **Empiriske enkeltstudier, kvalitative:** Her har man gjort undersøkelser som er underlagt anerkjente empiriske metoder og metodene er redegjort for. Fordelen med kvalitative undersøkelser er at de ofte undersøker fenomener som tidligere i liten grad har vært underlagt empirisk testing og derfor kan gi ny kunnskap knyttet til hvordan fenomener kan forstås eller defineres. Derimot gir de sjelden beskrivelse av relevante måleinstrumenter og sammenfallende faktorer.
- **Empiriske enkeltstudier, kvantitative:** Her har man gjort undersøkelser som er underlagt normene for empiriske studier. Man har benyttet seg av anerkjente verktøy for måling og testing, og metodene er redegjort for. Fordelen med disse er at de oftest beskriver relevante måleinstrumenter, utbredelse og sameksisterende problemer. De tar gjerne utgangspunkt i et pre-definert fenomen, og gir derfor lite ny kunnskap knyttet til hvordan fenomener kan forstås eller defineres.

- **Empiriske oppsummeringsartikler (oppsummeringsartikler og metaanalyser):** Disse artiklene gjennomgår den eksisterende forskningen på feltet og trekker fram hovedfunn og tendenser. Ofte settes den eksisterende forskningen inn i en særskilt teoretisk fortolkningsramme. Metaanalyser skiller seg fra oppsummeringsartikler ved at de beregner effektstørrelser på tvers av de empiriske studiene de oppsummerer.

Vi har ikke foretatt noen inngående vurdering av kvaliteten på de inkluderte studiene. Gitt oppdragets bredde og det faktum at vi har lett etter litteratur som kan bidra til å definere et begrep (*høykonflikt*) og beskrive kjennetegn ved par i konflikt, vanskelig-gjøres strengere kvalitetskrav som ville være relevant ved for eksempel undersøkelse av effekter. Vi anså fagfellevurdering som tilstrekkelig kvalitetsindikator i dette oppdraget. Unntaket er noe litteratur på norsk, der enkelte hovedoppgaver er inkludert.

Populasjon

Valget av populasjon ble basert på hvem som ansees å være potensielle brukere av Familievernet, i hovedsak par og tidligere partnere som har ett eller flere felles barn. Vi inkluderte derfor utelukkende studier av voksne personer som var eller hadde vært i et parforhold. Vi utelukket studier av ungdommer og college-studenter, samt studier som spesifikt undersøkte personer som hadde gått av med pensjon, og også alle artikler som omhandlet jobb-familie-konflikter eller konflikter i andre relasjoner som ikke omfattet parforholdet.

Vi antok at mekanismene knyttet til parkonflikter vil variere med kulturell kontekst. For i størst mulig grad å kunne generalisere funnene til en norsk kontekst inkluderte vi derfor kun studier fra land som så godt det lot seg gjøre ligner Norge på parametere som likestilling mellom kjønnene, sekularisering og skillet mellom kollektivistiske og individualistiske kulturer. Vi inkluderte derfor kun publikasjoner fra Nord-Amerika, Storbritannia, Tyskland, Be-Ne-Lux-landene og de nordiske landene.

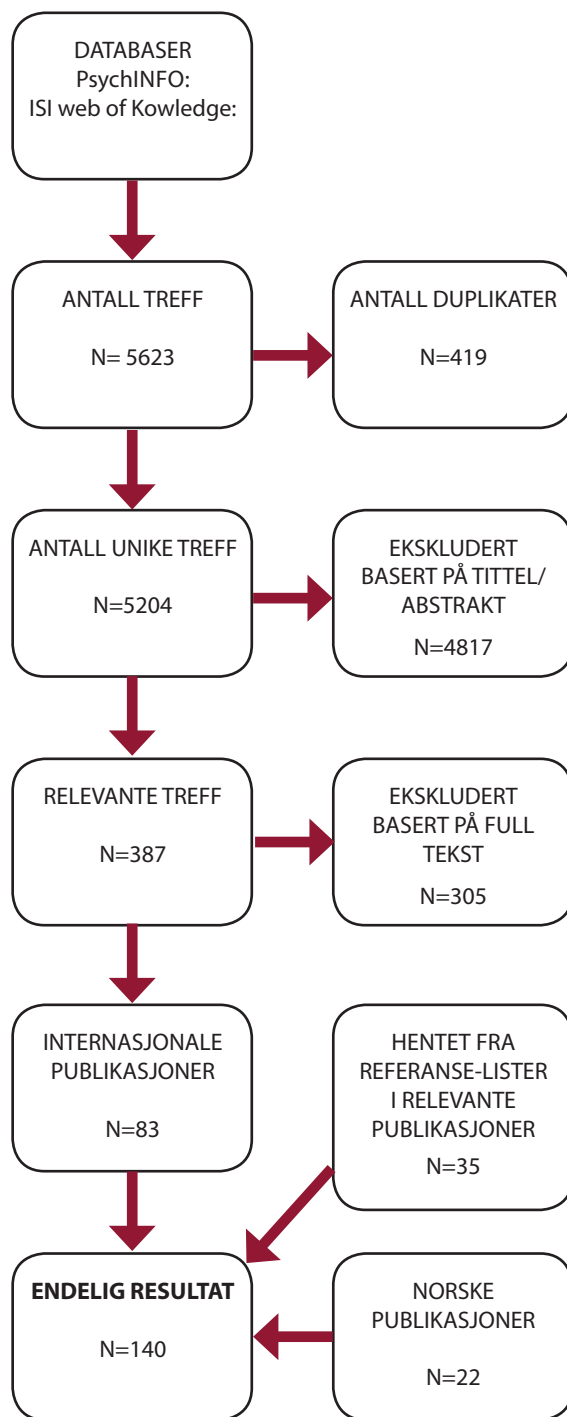
Norske publikasjoner

For i størst mulig grad å favne det kontekstspesifikke kunnskapsgrunnlaget inkluderte vi flere typer publikasjoner fra Norge enn fra den internasjonale litteraturen. Fra Norge ble derfor både fagfellevurderte kliniske og empiriske artikler inkludert, samt offentlige rapporter, fagbøker og hovedoppgaver.

Oversikt over inkludert litteratur

Vi endte opp med en litteraturliste bestående av 140 referanser som omhandler par i konflikt av ulike styrker, og en definisjon og/eller beskrivelse av konfliktnivåer,

risikofaktorer for konflikt og instrumenter for å måle konflikt. Figur 1 viser en fullstendig oversikt over utvelgelsesprosessen.

Figur 1: Flytskjema for utvelgelse av relevant litteratur

3 Høykonflikt: Definisjon og sentrale kjennetegn

Det er behov for en mer omfattende definisjon som tar for seg beskrivelser av hvordan høykonflikt skiller seg fra andre konflikter og identifiserer sentrale kjennetegn som særtegn for høykonfliktpar. Det er naturlig å benytte flere typer forskningslitteratur med ulike innfallsvinkler til det fenomenet vi skal utforske når vi søker slike definisjoner og beskrivelser. Vi har derfor

benyttet både kvantitative og kvalitative empiriske studier, empiriske oppsummeringsstudier, meta-analyser, kliniske oppsummeringsartikler, teoretiske artikler og kapitler fra håndbøker og andre fagbøker. En oversikt over litteraturen som danner bakgrunn for dette kapittelet er presentert i Tabell 1. De ulike typene forskningslitteratur er beskrevet mer utførlig i kapittel 2.

Tabell 1: Oversikt over forskningslitteratur som danner grunnlag for kapittel 3.

Forfatter (årstall)	Tittel	Type artikkel	Omhandler
Andersen, E. (2010).	Foreldre i samlivsbrudd: en eksplorerende studie av konfliktpregede saker i mekling.	Kvantitativ empirisk studie. Hovedoppgave	Konflikt ved brudd
Anderson, S. R., Anderson, S. A., Palmer, K. L., Mutchler, M. S., & Baker, L. K. (2010).	Defining High Conflict.	Klinisk og empirisk oppsummeringsartikkel	Høykonflikt / definisjon og beskrivelse
Baum, N. (2004).	Typology of Post-Divorce Parental Relationships and Behaviors.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt ved brudd
Booth, A., Crouter, A. C., & Clements, M. (2001).	Couples in conflict	Bok Empirisk oppsummering	Konflikt
Brownridge, D. A., Chan, K. L., Hiebert-Murphy, D., Ristock, J., Tiwari, A., Leung, W.-C., & Santos, S. C. (2008).	The Elevated Risk for Non-Lethal Post-Separation Violence in Canada A Comparison of Separated, Divorced, and Married Women.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt ved brudd / vold
Buehler, C., Krishnakumar, A., Anthony, C., Tittsworth, S., & Stone, G. (1994).	Hostile interparental conflict and youth maladjustment.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / effekter på barn
Busby, D. M., & Holman, T. B. (2009).	Perceived match or mismatch on the Gottman conflict styles: Associations with relationship outcome variables.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre

Carroll, J. S., Nelson, D. A., Yorgason, J. B., Harper, J. M., Ashton, R. H., & Jensen, A. C. (2010).	Relational aggression in marriage. Aggressive Behavior,	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Cashmore, J. A., & Parkinson, P. N. (2011).	Reasons for disputes in high conflict families.	Empirisk enkeltstudie	Høykonflikt / konflikttema
Christensen, A., Eldridge, K., Catta-Preta, A. B., Lim, V. R., & Santagata, R. (2006).	Cross-Cultural Consistency of the Demand/Withdraw Interaction Pattern in Couples.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre
Cohen O., & Finzi-Dottan R. (2013).	Defense mechanisms and negotiation as predictors of co-parenting among divorcing couples: A dyadic perspective.	Empirisk enkeltstudie	Konflikter / konfliktmønstre
Cohen, O., & Levite, Z. (2012).	High-conflict divorced couples: Combining systemic and psychodynamic perspectives.	Klinisk/teoretisk oppsummeringsstudie	Høykonflikt/beskrivelse
Cummings, E. M., & Davies, P. (1994).	Children and marital conflict: The impact of family dispute and resolution	Bok Empirisk oppsummering	Konflikt / effekter på barn
Ekeland, T. (2010).	Mekling–en kontekstuell modell	Klinisk og empirisk oppsummeringsartikkel	Konflikt / mekling
Eldridge, K. A., Sevier, M., Jones, J., Atkins, D. C., & Christensen, A. (2007).	Demand-withdraw communication in severely distressed, moderately distressed, and non-distressed couples: Rigidity and polarity during relationship and personal problem discussions.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre
Fals-Stewart, W., Schafer, J., & Birchler, G. R. (1993).	An empirical typology of distressed couples that is based on the Areas of Change Questionnaire.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / kategorisering
Fischer, T. F. C., De Graaf, P. M., & Kalmijn, M. (2005).	Friendly and antagonistic contact between former spouses after divorce - Patterns and determinants.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt etter brudd
Friedman, M. (2004).	The so-called high-conflict couple: A closer look.	Klinisk og empirisk oppsummeringsartikkel	Høykonflikt
Gaulier, B., Margerum, J., & Price, J. A. (2006).	Defusing the high-conflict divorce: A treatment guide for working with angry couples: Impact Publishers.	Bok. Klinisk og empirisk oppsummering	Høykonflikt
Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Papp, L. M. (2007).	Children and marital conflict resolution: Implications for emotional security and adjustment.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / effekter på barn

Gottman, J. M. (1993).	The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: a longitudinal view of five types of couples.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Gottman, J. M., & Driver, J. L. (2005).	Dysfunctional marital conflict and everyday marital interaction.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Gottman, J. M. & Levenson, R. W. (2000).	The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14 year period.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Grych, J. H., Raynor, S. R., & Fosco, G. M. (2004).	Family processes that shape the impact of interparental conflict on adolescents.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / effekter på barn
Gulbrandsen, W. (2013)	Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende	Teoretisk/kvalitativ enkeltstudie	Konflikt under/etter brudd
Horwitz, S. H., Santiago, L., Pearson, J., & LaRussa-Trott, M. (2009).	Relational tools for working with mild-to-moderate couple violence: Patterns of unresolved conflict and pathways to resolution.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold
Jackman-Cram, S., Dobson, K. S., & Martin, R. (2006).	Marital problem-solving behavior in depression and marital distress.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Johnson, M. P. (2010).	A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence.	Bok Empirisk oppsummering	Konflikt / vold
Johnston, J. R. (1994).	High-conflict divorce. The future of children.	Empirisk oppsummeringsartikkel	Høykonflikt
Johnston, J. R. (2006).	A Child-Centered Approach to High-Conflict and Domestic-Violence Families: Differential Assessment and Interventions	Klinisk og empirisk oppsummeringsartikkel	Høykonflikt
Johnston, J. R., & Roseby, V. (1997).	In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce.	Bok Klinisk og empirisk oppsummeringsartikkel	Høykonflikt
Kar, H. L., & O'Leary, K. D. (2013).	Patterns of Psychological Aggression, Dominance, and Jealousy within Marriage.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre
Kjelland-Mørde K., Rolland A. L. H., Steen K. S., Gammelgård P., Anker C. (2008)	Konflikt, mekling og rettsmekling	Bok	Konflikt/konfliktstiler
Leonard, K. E., Winters, J. J., Kearns-Bodkin, J. N., Homish, G. G., & Kubiak, A. J. (2014).	Dyadic patterns of intimate partner violence in early marriage.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold

Malcore, S. A., Windell, J., Seyuin, M., & Hill, E. (2010).	Predictors of continued conflict after divorce or separation: Evidence from a high-conflict group treatment program.	Empirisk enkeltstudie av intervensjon.	Høykonflikt
Mathis, R. D. (1998).	Couples from hell: Undifferentiated spouses in divorce mediation.	Klinisk/teoretisk oppsummeringsstudie	Konflikt
McCoy, K., Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2009).	Constructive and destructive marital conflict, emotional security and children's prosocial behavior.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / effekt på barn
Middelborg, J., & Samoillow, D. (2007).	Tryggere barndom. Parterapi-en nyttig tilnærming for barn som lever med vold i familien.	Bok. Klinisk og empirisk oppsummering	Konflikt / vold
Morawska, A., & Thompson, E. (2009).	Parent Problem Checklist: Measure of parent conflict.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / effekt på barn
Neff, R., & Cooper, K. (2004).	Parental conflict resolution: Six-, twelve-, and fifteen-month follow-ups of a high-conflict program.	Empirisk enkeltstudie av intervensjon.	Høykonflikt
Noller, P., Feeney, J. A., Sheehan, G., Darlington, Y., & Rogers, C. (2008).	Conflict in divorcing and continuously married families: A study of marital, parent-child and sibling relationships.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt ved brudd
Nordhelle, G. (2006).	Mekling: Konfliktforståelse og konflikthåndtering	Bok. Klinisk og empirisk oppsummering	Konflikt / mekling
O'Leary, K., Smith Slep, A. M., & O'Leary, S. G. (2007).	Multivariate models of men's and women's partner aggression.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold
Papp, L. M., Kouros, C. D., & Cummings, E. (2009).	Demand-withdraw patterns in marital conflict in the home.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre
Ronan, G. F., Dreer, L. E., Dollard, K. M., & Ronan, D. W. (2004).	Violent couples: Coping and communication skills.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktmønstre
Rowe, L. S., Doss, B. D., Hsueh, A. C., Libet, J., & Mitchell, A. E. (2011).	Coexisting difficulties and couple therapy outcomes: Psychopathology and intimate partner violence.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold
Sanford, K. (2007a).	The couples emotion rating form: Psychometric properties and theoretical associations.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt
Sanford, K. (2007b).	Hard and soft emotion during conflict: Investigating married couples and other relationships.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt
Sanford, K. (2010).	Perceived Threat and Perceived Neglect: Couples' Underlying Concerns During Conflict.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt

Sanford, K. (2012).	The communication of emotion during conflict in married couples.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt
Schrodt, P., Witt, P. L., & Shimkowski, J. R. (2014).	A Meta-Analytical Review of the Demand/Withdraw Pattern of Interaction and its Associations with Individual, Relational, and Communicative Outcomes.	Metastudie.	Konflikt / konfliktmønstre
Sillars, A., Canary, D. J., & Tafoya, M. (2004).	Communication, conflict, and the quality of family relationships.	Bokkapittel. Empirisk oppsummering	Konflikt / konfliktatferd
Simpson, L. E., Atkins, D. C., Gattis, K. S., & Christensen, A. (2008).	Low-level relationship aggression and couple therapy outcomes.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold
Simpson, L. E., Doss, B. D., Wheeler, J., & Christensen, A. (2007).	Relationship violence among couples seeking therapy: Common couple violence or battering?	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / vold
Tjersland, O. A., Gulbrandsen, W., Haavind, H. (2015)	Mandatory mediation outside the court	Empirisk enkeltstudie	Konflikt ved brudd
Weeks, G. R., & Fife, S.T.	Couples in treatment. Techniques and approaches for effective practice	Bok. Klinisk/teoretisk oppsummering	Konfliktnivåer
Weingarten, H., & Leas, S. (1987).	Levels of marital conflict model: A guide to assessment and intervention in troubled marriages.	Klinisk/teoretisk oppsummeringsartikkel	Konfliktnivåer
Whiting, J. B. (2008).	The role of appraisal distortion, contempt, and morality in couple conflict: A grounded theory.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / konfliktatferd
Williamson, H. C., Hanna, M. A., Lavner, J. A., Bradbury, T. N., & Karney, B. R. (2013).	Discussion topic and observed behavior in couples' problem-solving conversations: Do problem severity and topic choice matter?	Empirisk enkeltstudie	Konflikt / tema
Woodin, E. M. (2011).	A two-dimensional approach to relationship conflict: Meta-analytic findings.	Metastudie	Konflikt
Ådnanes, M., Haugen, D., Mette, G., Jensberg, H., Lossius Husum, T., & Rantalaiho, M. (2011).	Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov.	Empirisk enkeltstudie	Konflikt ved brudd
Ådnanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Rantalaiho, M., & Husum, T. L. (2011).	Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov: Rapport. NTNU, SINTEF.	Empirisk enkeltstudie Evalueringsrapport.	Konflikt ved brudd

Figur 2: Konfliktkontinuum (Basert på Anderson mfl., 2010).

Gjennomgangen av litteraturen viste at høykonflikt kun var omtalt spesifikt i 10 artikler. I tillegg fant vi fire artikler som beskrev ulike nivåer av konflikt og beskrev hva som skiller disse nivåene fra hverandre. Vi fant ingen metaanalyser eller systematiske oversiktsartikler som beskriver høykonfliktbegrepet. De artiklene som spesifikt omtaler høykonflikt, er i hovedsak kliniske eller teoretiske oppsummeringsartikler som ikke baserer seg på systematiske, empiriske undersøkelser. Disse artiklene gir helhetlige beskrivelser og forståelsesrammer for høykonflikt. Vi har derfor valgt å inkludere disse artiklene som en sentral del av kunnskapsgrunnlaget. Samtidig forsøker vi fortløpende å beskrive empiri som er relevant for de beskrivelsene som gis i den kliniske litteraturen.

Konfliktkontinuum

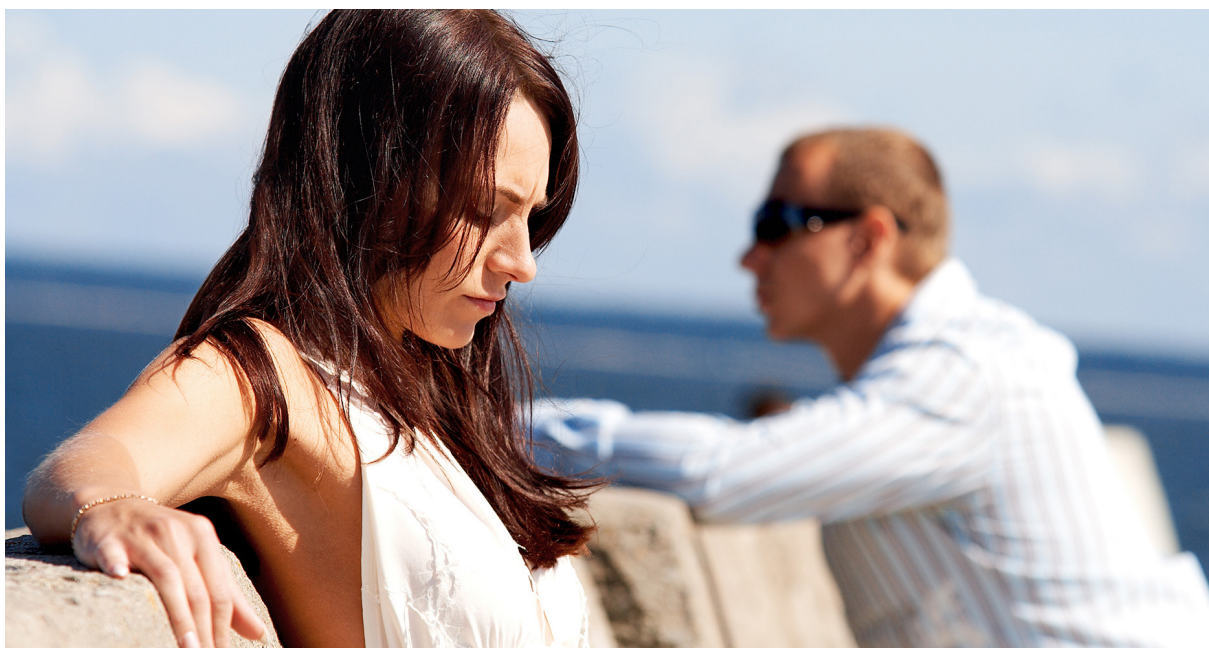
Høykonflikt kan plasseres på et kontinuum som strekker seg fra milde konflikter til saker med alvorlig vold og mishandling (4)(se Figur 2).

I en oppsummeringsartikkel beskriver Anderson mfl. (4) hvordan høykonflikt kan skiller både fra milde og moderate konflikter på den ene siden og fra saker med alvorlig partnervold og mishandling på den andre. Vi vil nå beskrive disse avgrensningene og supplere med relevant empiri.

Avgrensning mot milde og moderate konflikter

I den ene enden av konfliktkontinuumet avgrenses høykonflikt mot mildere konflikter. Artikler basert på klinisk praksis har beskrevet noen klare avgrensninger, mens empiriske studier i hovedsak har beskrevet konfliktdimensjoner uten å definere klart hva som skiller høykonflikt fra mildere konflikter.

Anderson mfl. (4) står bak den tydeligste avgrensningen mellom høykonflikt og mildere og moderate konflikter. De viser til flere tidligere kliniske og empiriske arbeider hvor man har definert kategorier av konflikter. To av disse (19, 20) er hentet fra kliniske oppsummeringer og definerer avgrensede kategorier knyttet til alvorlighetsgraden på konflikten. Disse er presentert i Tabell 2.

Tabell 2: Konfliktnivåer (basert på Anderson mfl., 2010)

Betegnelser		Lav og moderat konflikt			Høykonflikt	
Konflikt-stadier (Weeks & Fife 2001)	Lav konflikt: -Saksorientert -Partnerne er psykologisk avgrenset -Partnerne forhandler mot løsning	Medium konflikt: -Kommunikasjonsmønstre som partnerne har med seg fra egen oppvekst. Mer bebreidelser og reaktivitet.		Høykonflikt: -Kronisk kvalitet -Høy grad av emosjonell reaktivitet -Bebreidelser og bakvaskelser		
	Nivå	Problemløsning	Uenighet	Konkurrans	Kamp/flukt	Krig
Levels of Marital Conflict Model (LMCM) (Weingarten & Leas, 1987)	Mål	Løse problemet	Selvbeskyttelse	Vinne	Såre den andre	Ødelegge den andre
	Antakelse	Vi kan løse problemet	Kompromiss er nødvendig	Ikke nok til oss begge	Partner vil ikke endre seg. Trenger ikke selv å endre seg.	Tilbaketrekning gir større kostnad enn å fortsette
	Syn på behandler	Rådgiver	Hjelper / mekler	Dommer/ forhandlingsleder	Potensiell alliert	Redningsmann eller inntrenger
	Emosjonelt klima	Håp	Usikkerhet	Frustrasjon og nag	Fremmedgjøring og fiendtlighet	Håpløshet og hevn
	Forhandlingsstil	Åpen og direkte. Fokus på felles interesser. Klar kommunikasjon.	Forsiktig deling. Vagt og generelt språk. Kalkulerende.	Strategisk manipulering. Fordreid kommunikasjon. Begynnende personangrep. Vil ikke være den første som endrer seg.	Inkongruens. Beskyldninger og fordreide oppfatninger. Vegring mot å ta ansvar	Emosjonell fiendtlighet. Ingen felles forståelse av saken. Selvretferdighet. Ikke i stand til å trekke seg fra konflikten.

Felles for avgrensingene som er presentert i Tabell 2 er at mildere konflikter primært omhandler konkrete saker og at det foreligger mulige løsninger på disse. Paret kan ha en tydelig uenighet knyttet til en eller flere saker, men er i stand til å kommunisere og forhandle omkring dette mens partene bevarer sin psykologiske integritet. Etter hvert som konfliktnivået eskaleres, blir konfliktene mer personorienterte, kroniske, fiendtlige og fastlåste.

Weeks og Fife (20)¹ beskriver tre ulike konfliktnivåer. Lav konflikt beskrives som saksfokustert med lav grad av projisering (å tillegge den andre negative egenskaper som en reaksjon på ens egne negative opplevelser). Partnerne klarer å forhandle om uenigheter og responderer gjerne godt på en rådgivende og edukativ tilnærming fra terapeut eller mekler. Ved konflikter av medium nivå vekkes «scripts» (lærte og mer eller mindre automatiserte reaksjons- eller handlingsmønstre) fra integrerte samhandlingsmønstre fra egen oppvekstfamilie. I følge forfatterne bør terapeuten derfor i større grad fokusere på bevisstgjøring samt modellering av ønsket atferd. *Høykonflikt* har, i følge Weeks og Fife, en kronisk kvalitet med høy grad av emosjonell reaktivitet, bebreidelser og bakvaskelser. En av eller begge partnerne opptrer med svært lav grad av ansvarlighet, objektivitet, differensiering og kognitiv eller emosjonell balanse.

Weingarten og Leas (19) beskriver en modell bestående av fem konfliktnivåer, hvorav to omtales som høykonflikt av Anderson og kollegaer (4). Disse to skiller seg fra lavere konfliktnivåer og betegnes henholdsvis som *Kamp/flukt* (*Fight/flight*) og *Krig*. Felles for dem er at samhandlingen mellom partnerne er dominert av bebreidelser, fiendtlighet og manglende evne til å se og ta ansvar for sin egen rolle i konflikteskaleringen. Kommunikasjonen preges av fordreide oppfatninger og mangel på felles virkelighetsforståelse.

Et viktig poeng som kan hentes fra Weingarten og Leas' (19) modell er at partnerne vil ha ulike forventninger til mekling eller terapi og ha ulikt syn på terapeut eller meklers rolle avhengig av konfliktnivået. Dette poenget presiseres også av Ekeland (17) som beskriver at man i saker med lavt konfliktnivå raskt vil kunne skape løsninger om samarbeid. I følge Weingarten og Leas (19) vil par som befinner seg på det laveste konfliktnivået møte til terapi med en målsetning om å løse problemet og en tro på at det

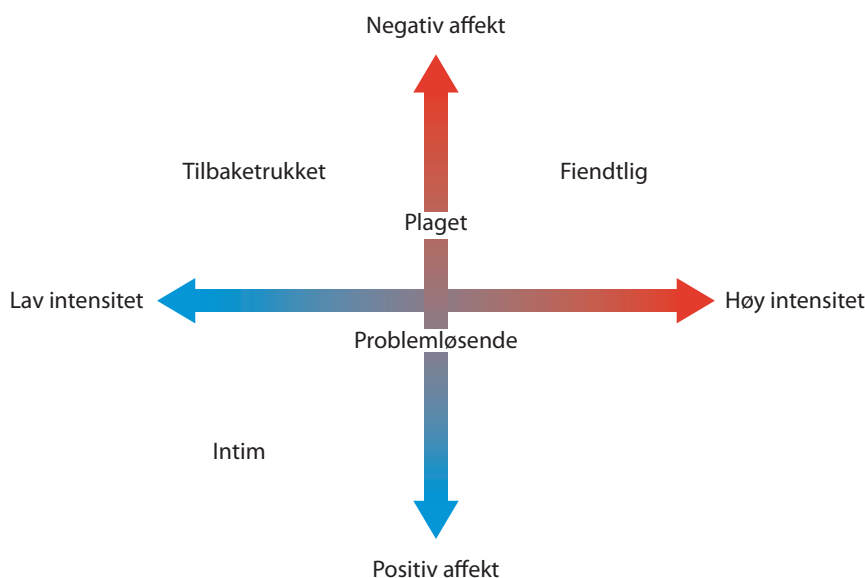
¹ Anderson mfl. (2010) referer til andre utgave, som utkom i 2001. Vi har benyttet tredje utgave av boken, som utkom i 2014. Henvisninger til sidetall og direkte sitater kan derfor avvike noe.

er mulig. I høykonfliktsaker vil derimot målsetningen til partnerne være å såre eller ødelegge den andre, og ønsket om å vinne krigen overskygger både ønske om og tiltro til at man skal komme fram til en løsning. Weingarten og Leas (19) beskriver at partnerne i høykonfliktpar vil plassere terapeut eller mekler i en rolle som potensiell alliert, redningsmann eller inntrenger. I tråd med dette understreker Ekeland (17) at meklerens viktigste oppgave består i å ta ansvar for å definere konteksten for meklingen, herunder sin rolle som mekler. Dette arbeidet vil særlig være vanskelig hos høykonfliktpar, ettersom disse oftere bevisst eller ubevisst vil forsøke å redefinere konteksten bort fra en felles arbeidsarena og plassere mekleren i en rolle som dommer (17). Han understreker at i slike saker må konflikten håndteres før saken kan løses.

I tråd med dette skiller Grethe Nordhelle mellom *realistiske* og *ikke-realistiske* konflikter i en norsk bok om mekling (18). Hun beskriver at mens realistiske konflikter er saksorienterte og omhandler spesifikke krav det kan forhandles om, vil ikke-realistiske konflikter være personorienterte og partene vil ha som målsetning å såre den andre. Hun beskriver at de ikke-realistiske konfliktene bunner i et behov for å frigjøre indre spenning eller frustrasjon. Begrepet ikke-realistiske konflikter gjenspeiler således mange av beskrivelsene på de høyeste konfliktnivåene som blir beskrevet av både Weingarten og Leas (19) og av Weeks og Fife (20).

Anderson mfl. (4) viser i sin oppsummeringsartikkel også til en studie som har undersøkt hvordan høykonflikt skiller seg fra milde og moderate konflikter. Fals-Stewart mfl. (21) undersøkte par som oppsøkte terapi for vansker, og delte disse inn i fem grupper basert på partnernes besvarelser på spørreskjemaer. Tre av gruppene var kjennetegnet av at den ene eller begge partnerne ble oppfattet som fraværende av den andre, en gruppe ble betegnet som mildt plaget av konflikt, mens den femte gruppen omtales som høykonfliktpar. Denne gruppen kjennetegnes av intense, omfattende konflikter og oppgir vansker og uenigheter knyttet til de fleste temaer i samlivet (21). Studien konkluderer imidlertid ikke med noen klare kriterier for hvordan høykonflikt kan skiller seg fra milde og moderate konflikter.

I en nyere meta-studie undersøkte Erica Woodin (22) sammenhengen mellom konfliktstiler og tilfredshet i parforholdet basert på tilsammen 64 observasjonsstudier av par og klassifiserte fem ulike konfliktstiler. Konfliktstilene var basert på to dimensjoner: affekt og intensitet. Disse to dimensjonene og de fem konfliktstilene er vist i Figur 3. Vi vil beskrive Woodins konfliktstiler mer inngående under avsnittet om konflikt-

Figur 3: To dimensjoner for konflikt (basert på Woodin, 2011).

stiler senere i dette kapittelet. Woodins beskrivelser er dimensjonale, hun skiller ikke mellom par med moderat og høyt konfliktnivå og gjør dermed ingen klar avgrensning knyttet til hva som skiller høykonfliktpar fra andre par.

Oppsummering av avgrensning mot milde og moderate konflikter

Beskrivelser fra kliniske oppsummeringsartikler har gitt et bilde av at høykonfliktpar skiller seg fra andre par ved at konfliktene er mer personorienterte, kroniske, fiendtlige og fastlåste. Empiriske studier har vist at par med særlig høye konflikter har uenigheter knyttet til de fleste temaer i samlivet. Man har også funnet en klar sammenheng mellom lav tilfredshet i parforholdet og en konfliktstil som er preget av høy intensitet og mye negativ affekt, men her har det ikke vært operert med en klar grense mellom høykonflikt og mildere konflikter.

Avgrensning mot vold

I den andre enden av konfliktkontinuumet som presenteres i Figur 2 avgrenses høykonfliktsaker mot familievoldssaker. Dette skillet har i langt større grad vært underlagt empirisk testing enn skillet mot milde og moderate konflikter. Resultater fra en rekke studier har bidratt til at det i dag er vanlig å skille mellom den gjensidige volden som noen ganger utøves mellom partnere i høykonfliktpar og den mer ensidige volden som foregår i saker med alvorlig partnervold eller mishandling (4, 23). Det er ikke uvanlig å inkludere mild, gjensidig eller situasjonell vold i høykonfliktbegrepet (4, 23-25).

Partnernes behov for å kontrollere den andre er svært sentralt for å skille mellom ulike typer partnervold. Johnson (26) har gjennom en rekke arbeider utviklet en typologi for partnervold som i dag er mye brukt, både i forskning og klinisk arbeid. Han skiller mellom fire kategorier av vold. Disse er gjengitt i Tabell 3.

Tabell 3: Fire typer partnervold (26).

<i>Intimterrorisme</i> («Intimate terrorism»)	Den ene partneren er voldelig og kontrollerende og den andre verken voldelig eller kontrollerende.
<i>Voldelig motstand</i> («Violent resistance»)	Den ene partneren er voldelig og kontrollerende og den andre svarer med å gjøre voldelig motstand.
<i>Situasjonell partnervold</i> («Situational couple violence»)	Begge partnerne er voldelige, men ingen er kontrollerende
<i>Gjensidig voldelig motstand</i> (Mutual violent resistance)	Begge partnere er både voldelige og kontrollerende

I typologien skiller det mellom ulike typer vold basert på motivet for volden. På den ene siden beskrives vold som er motivert av et ønske om å utøve kontroll over partneren, slik som intimterrorisme. Dette er den typen vold man ofte finner at kvinner som oppsøker krisesentre har vært utsatt for, og som er det vi gjerne

forbinder med mishandling eller vold i nære relasjoner, der en av partnerne er utøver av volden og den andre er offer. Utøveren vil sjelden innse eller være motivert for å endre egen atferd og offeret vil sjelden tørre å oppsøke hjelp sammen med partneren. Maktforholdet mellom partnerne vil også være ubalansert ettersom utøveren av intimterror vil utøve stor makt og kontroll over partneren (26). På den andre siden finner vi vold som er motivert av sinne eller frykt, slik som situasjonell vold. Denne typen partnervold er langt mer utbredt, og er tettere knyttet opp mot parkonflikter. Situasjonell vold er derfor mest relevant her.

Par som utøver situasjonell partnervold vil i liten grad skille seg fra andre høykonfliktpar på spesielle måter. Vold og aggresjon knyttet til parkonflikter er relativt utbredt i den generelle befolkningen og par med lave til moderate nivåer av gjensidig vold søker ofte til parterapi (24). Johnson (26) beskriver den situasjonelle volden som konflikter som blir voldelige, og der volden ofte ikke anses som en sentral del av parforholdet for noen av partnerne. Volden startes like ofte av kvinner som av menn, men kvinner blir oftere skadet. Dersom volden fortsetter vil mannen som oftest utøve vold hyppigere enn kvinnen. At volden er «situasjonell» gjør at den har færre klare kjennetegn enn vold motivert av kontroll. Høyt konfliktnivå vil ofte være det eneste fellestrekket som går igjen hos disse parene (26). Kjennetegn ved høykonflikt, særlig knyttet til destruktive kommunikasjonsmønstre, kjennetegner også par som utøver gjensidig vold (25). Det er derfor sannsynlig at man blant høykonfliktpar vil finne en relativt stor andel par som har hatt en eller flere voldelige konflikter.

Det har lenge vært en pågående diskusjon knyttet til både ansvarligheten og mulig utbytte av parterapi dersom partnerne har vært voldelige mot hverandre (27). Det synes i dag å være en utbredt oppfatning at par som utøver gjensidig eller situasjonell vold kan ha godt utbytte av parterapi, under gitte forutsetninger (23, 28). Man har også funnet effekt av terapier der det ikke fokuseres spesifikt på volden (28). En typologi med klare likhetstrekk til den som er presentert av Johnson (26) brukes derfor i dag som utgangspunkt for å skille ut par som kan motta parterapi ved norske familievernkontor (23).

Å skille mellom situasjonell partnervold og alvorlig vold eller mishandling er avgjørende for å kunne velge ut hvilke par man kan jobbe med i fellessamtaler (4, 23). Skillene mellom de ulike typene av vold kan imidlertid være vanskelige, ettersom man ikke har sikker kunnskap om hvordan volden mellom partnerne startet og på hvilken måte den har eskalert. Likevel

tyder funnene fra en nylig utført studie på at det vil være et klart skille knyttet til volden man finner hos par med mishandling (29). I denne studien fant man at gjensidig vold av mindre alvorlig grad oftest startet som et asymmetrisk mønster som gradvis ble mer symmetrisk. Dette gjaldt ikke for parforhold med mye vold og mishandling, der volden tvert imot ble mer asymmetriske over tid. Dette tyder på at alvorlig vold, som intimterrorisme, skiller seg fra den gjensidige volden man finner hos par med et mer balansert maktforhold som har utøvd situasjonell vold. Beskrivelser av hvordan en ubalansert maktbalanse kan identifiseres går utenfor rammen av denne kunnskapsoppsummeringen, men en grundig gjennomgang av dette på norsk kan finnes i boka «Mekling» av Grethe Norhelle (18, 30).

Oppsummering av avgrensning mot vold

Vold og aggresjon knyttet til parkonflikter er relativt utbredt i den generelle befolkningen og mer utbredt blant par som kommer til behandling. Det har derfor ikke vært uvanlig å inkludere gjensidig partnervold i høykonfliktbegrepet. Distinksjonen vil i større grad handle om å skille mellom gjensidig, situasjonell vold på den ene siden og alvorlig vold og mishandling på den andre siden. Et slikt skille kan baseres på maktforholdet mellom partnerne og om motivet for vold er å utøve kontroll eller om denne er motivert av sinne eller frykt.

Sentrale kjennetegn ved høykonflikt

Noen typer konfliktatferd, konfliktstiler og konflikt- og kommunikasjonsmønstre antas å gå igjen hos par som har et særlig høyt konfliktnivå. Figur 2 viser et kontinuum som strekker seg fra milde konflikter til grov vold. I empiriske studier har man i større grad beskrevet kjennetegn ved konflikter langs en dimensjon som spenner fra konstruktive til destruktive kjennetegn (se for eksempel Gottman, 1993). Høykonfliktbegrepet kan derfor forstås som konflikter eller kommunikasjonsmønstre som er destruktive, eller som henger sammen med lav kvalitet eller stabilitet på parforholdet. For å komme nærmere en beskrivelse av høykonflikt vil vi ta for oss hvordan forskningslitteraturen har beskrevet kjennetegn for særlig destruktiv konflikt. Vi vil i gjennomgangen av litteraturen i liten grad skille mellom beskrivelser av høykonflikt og destruktiv konflikt.

Den eksisterende litteraturen beskriver kjennetegn på høykonflikt på ulike nivåer, uten at nivåene alltid beskrives eksplisitt. For å gjøre beskrivelsene mer anvendelige har vi delt kjennetegnene inn i fire nivåer:

konfliktatferd; konfliktstil; konfliktmønstre og kommunikasjonsmønstre. De to første nivåene beskriver kjennetegn ved hver av partnerne, mens de to siste beskriver kjennetegn ved dyaden. Med *konfliktatferd* mener vi de konkrete handlingene hver av partnerne utfører under en konflikt, herunder taktikk, emosjon og attribusjon. *Konfliktstil* kan sies å være summen av hver partners konfliktatferd. Studier som undersøker konfliktstiler vil etterspørre hvordan hver av partnerne typisk handler under konflikter. Med *Konfliktmønster* mener vi hvordan partnerne vanligvis samhandler under konflikter. Dette avhenger av hver partners konfliktstil og hvordan disse stilene virker sammen. *Kommunikasjonsmønster* beskriver samhandlingen mellom partnerne på et bredere plan, og omfatter både type konfliktmønster, hvor utbredt konflikter er i parforholdet, og andre kjennetegn for samhandlingen mellom partnerne som støtte, intimitet og samhold. Det vil ofte være overlapp mellom nivåene, og flere studier skiller for eksempel ikke mellom konfliktstil og konfliktmønster (31). Vi tror likevel en slik inndeling av nivåer vil bidra til større klarhet i hvordan høykonflikt kan gjenkjennes og forstås.

Konfliktatferd

Den konkrete atferden til hver av partnerne under konfliktfylt samhandling er det aspektet ved konflikten som er lettest tilgjengelig for terapeuter og meklere. Dette nivået har også vært mye studert av forskere, særlig gjennom observasjonsstudier av par i laboratorier eller i mer naturlige settinger. Grovt sett kan vi si at beskrivelsene av konfliktatferd faller inn i tre kategorier; konflikttaktikker, emosjoner og attribusjoner. Vi vil derfor ta for oss hvilke kjennetegn forskere har identifisert som særlig destruktive innenfor hver av disse kategoriene. I Tabell 4 har vi oppsummert de typene konfliktatferd som har vært beskrevet som særlig destruktive eller typiske for høykonflikt.

Fire nivåer av konfliktkjennetegn

Konfliktatferd: Konkrete handlinger som hver av partnerne utfører under en konflikt, herunder taktikk, emosjon og attribusjon.

Konfliktstil: Summen av hver enkelt partners typiske konfliktatferd; hvordan hver partner typisk handler under konflikter.

Konfliktmønster: Parets typiske samhandlingsmønster under konflikter. Dette avhenger av hver partners konfliktstil og hvordan disse stilene virker sammen.

Kommunikasjonsmønster: Samhandlingen mellom partnerne på et bredere plan. Omfatter både type konfliktmønster, hvor utbredt konflikter er i parforholdet, og andre kjennetegn for samhandlingen mellom partnerne, som støtte, intimitet og samhold.

Tabell 4: Destruktiv konfliktatferd

	Taktikk	Omfatter	Beskrevet av
KONFLIKTTAKTIKK	Kritikk	Bebreidelser. Bakvaskelser. Person-angrep.	Gottman (32); Anderson mfl. (4); Sillars mfl. (33)
	Defensivitet	Selvforsvar. Manglende ansvar for egen andel i konflikten. Manglende differensiering. Forsøk på å kontrollere den andre for å unngå å selv bli kontrollert. Ettergivenhet eller apati.	Gottman (32); Anderson mfl. (4); Sillars mfl. (33); Nordhelle (18)
	Utestengelse	Direkte avvisning. Flukt.	Gottman (32); Anderson mfl. (4); Sillars mfl. (33); Nordhelle (18)
	Aggressiv atferd	Krenkelser. Konfronterende påpekninger. Psykisk og fysisk vold. Sabotering. Tilbaketrekking av kjærlighet. Angrep.	Anderson mfl. (4); Sillars mfl. (33); Carroll mfl. (34); Jackman-Cram mfl. (35); Nordhelle (18)
	Triangulering	Forsøk på å dra både barn og terapeut/mekler inn i konflikten.	Anderson mfl. (4); Johnston & Roseby (36)
EMOSJON	Harde emosjoner	Sinne. Forakt. Fiendtlighet. Aggresjon.	Sanford (37); Gottman (32)
ATTRIBUSJON	Misoppfatninger	Opplevd trussel. Opplevd forsømmelse.	Sanford (38)
	Fordreide oppfatninger	Benektelse av ansvar. Benektelse av hendelser. Rasjonalisering. Overdrivelser. Bevissanking. Falsk godhet.	Whiting (39)
	Splitting og projisering	Svart-/hvitt-tenkning. Egne negative opplevelser tillegges den andre.	Cohen & Levite (40)

Destruktive konflikttaktikker

I gjennomgangen av forskningslitteraturen har vi funnet en rekke beskrivelser av handlinger som er rettet mot den andre partneren under konflikter. Disse omtales av de fleste som konflikttaktikker. Det er stort overlapp mellom de ulike beskrivelsene av typiske konflikttaktikker i høykonfliktpar, men ulike forskere har også fremhevet ulike taktikker som de mest sentrale.

I følge Anderson mfl. (4) vil kommunikasjonen i høykonfliktpar være preget av defensivitet, og omfatte selvforsvar, unngåelse, utestenging, eller forsøk på å kontrollere den andre for å unngå å selv bli kontrollert. De trekker også frem at aggresjon i høykonfliktpar ofte vil komme til syne i form av angrep som er personfokuserte og kan fremstå som umotiverte og krenkende.

Basert på systematisk observasjon av par under konfliktinteraksjoner har John Gottman (32, 41) foreslått fire typer konfliktatferd som er særlig destruktive og ødeleggende for partnerne: *Kritikk, forakt, defensivitet* og *utestengelse* («stonewalling»). Kritikk, defensivitet og utestengelse finner vi igjen i oppsummeringen i Tabell 4, mens forakt vil vi beskrive under avsnittet om destruktive emosjoner under konflikt. Gottman finner klare sammenhenger mellom frekvensen av disse konfliktatferdene og tilfredshet og varighet på parforholdet, både på kort og lang sikt (32, 42). Han beskriver at parforhold som domineres av disse fire konfliktatferdene vil ha konflikter som kjennetegnes av kronisk psykologisk aktivering, negative oppfattelser og følelser knyttet til partneren og forholdet, og manglende ønske om å ta imot impulser fra den andre eller å imøtekomme den andres forsøk på å reparere forholdet.

Sillars mfl. (33) kategoriserer konfliktstiler basert på de samme to dimensjonene som Woodin (22); intensitet og affekt (se Figur 3). Det er særlig kategorien som kjennetegnes av negativ affekt og høy intensitet som vil kunne sammenlignes med høykonflikt og dermed anses som interessant her. De beskriver at denne konfliktkategorien særpreges av konfliktatferd som bebreidelser, forsøk på å kontrollere den andre, personangrep, konfronterende påpekninger, og å tillegge den andre negative intensjoner og direkte avvisning.

Funn fra en studie av Jason Carroll mfl. (34) tyder på at relasjonell aggresjon, definert som sabotering og tilbaketrekking av kjærlighet, er utbredt som en del av konflikter mellom par generelt, og at kvinner oftere viser denne typen konfliktatferd (34). Disse forskerne fant likevel en klar sammenheng mellom aggresjon og

kvalitet på parforholdet ettersom par med utstrakt bruk av relasjonell aggresjon under konflikter generelt hadde lavere partilfredshet og hyppigere tanker om å avslutte forholdet. Funn fra en studie av Jackman-Cram mfl. (35) viste også at par med lav kvalitet på parforholdet (definert som at man rapporterte mindre samhold, enighet, tilfredshet og hengivenhet) viste mer aggresjon og mindre støttende atferd når de ble presentert for et problem som skulle løses, sammenlignet med en kontrollgruppe bestående av par med normal parforholdskvalitet. Hyppigheten av problemløsningsatferd var imidlertid ikke forskjellig mellom parene med lav og normal kvalitet på parforholdet (35).

Nordhelle (18) skiller mellom det hun omtaler som automatiske og strategiske konfliktmønstre. Hun beskriver angrep, flukt, apati og ettergivenhet som automatiske responser på konflikt. Med dette mener hun at disse mønstrene er uttrykk for medfødte disposisjoner som gjennom tidlig læring har blitt generalisert til andre situasjoner enn den opprinnelige (interaksjon med nære omsorgspersoner der formålet er å sikre overlevelse). Hun beskriver disse mønstrene som lite konstruktive, fordi de ikke er forbundet med vår logiske og bevisste tenkning. På den annen side beskriver Nordhelle konkurranse, unnvikelse, å føye seg, inngåelse av kompromiss og samarbeid som strategiske konfliktmønstre. Disse vil i større grad kunne bidra til å løse konflikter fordi vi har en større fleksibilitet knyttet til bruken av disse responsene.

Flere forskere har beskrevet hvordan høykonfliktpar ofte forsøker å trekke andre personer inn i konflikter gjennom triangulering (4, 43). Triangulering kan beskrives som en prosess hvor en av eller begge partnerne i en konflikt prøver å dra en tredjepart inn på sin side i konflikten. Dette kan skje ved at man klager på eller baksnakker sin partner til en tredjeperson eller spør vedkommende om råd (4). Triangulering regnes som en dysfunksjonell måte å takle konflikter på fordi selve konflikten forblir uløst (4). Både barn og profesjonelle hjelpere, som terapeuter, advokater, politi og domstoler, kan involveres i konflikter gjennom triangulering. I følge Johnston og Roseby (36) vil høykonfliktforeldre ofte ha vansker med å skille barnas behov fra sine egne, og vil dermed ha vansker med å beskytte barna fra egen fortvilelse og sinne samt fra pågående konflikter om barnefordeling og samvær. Triangulering har vært studert som en sentral mekanisme for sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns tilpasningsvansker (44). Ekeland (17) understreker at høykonfliktpar stiller ekstra store krav til terapeut eller mekler, fordi hun/han må definere og redefinere meklingskonteksten og egen rolle som nøytral part i meklingen.

Destruktive emosjoner under konflikt

Keith Sanford (37, 45) er den forskeren som har gjort de mest omfattende empiriske undersøkelsene av emosjoner som kommer til uttrykk under konflikt. Han skiller mellom harde, myke og flate emosjoner. Harde emosjoner omfatter sinne, forakt og fiendtlighet og disse henger sammen med økt negativ kommunikasjon. Forakt ble også beskrevet av Gottman som ett av de fire sentrale kjennetegnene ved destruktive konflikter. Myke emosjoner omfatter tristhet, psykisk smerte, skuffelse og sårhet, og disse henger sammen med mer gunstig kommunikasjon og vurderinger om at det er viktig å løse konflikter. Flate emosjoner kjennetegnes av negativ affekt kombinert med lav grad av aktivering og omfatter likegyldighet og kjedsomhet. Kvinner viser noe oftere myke emosjoner under konflikt, mens menn oftere viser flate emosjoner (45).

Destruktive attribusjoner under konflikt

Feiloppfatninger og misforståelser er utbredte under konflikter og kan bidra til at konfliktnivået øker ytterligere. Weingarten og Leas (19) beskriver at samhandlingen hos par som befinner seg på de to høyeste nivåene av konflikt i deres modell, *Fight/flight* og *Krig*, preges av fordreide oppfatninger og mangel på felles virkelighetsforståelse. Et lignende poeng fremholdes av Nordhelle (18). Hun beskriver *pseudokonflikter* som konflikter som ikke bunner i en reell uenighet mellom partnerne, men som primært handler om ulike tolkninger av en situasjon. Slike pseudokonflikter vil dermed henge sammen med uklare signaler og uklar tolkning som igjen kan skyldes at kommunikasjonen mellom partnerne er uklar, mangelfull eller fraværende.

Sanford (38) undersøker ulike oppfatninger og misoppfatninger som er utbredte hos par med særlig høyt konfliktnivå. Han beskriver to ulike oppfatninger som partnerne kan ha under konflikter: 1) opplevd trussel som omfatter ideer om at den andre vil klandre og kontrollere en og 2) opplevd forsømmelse («perceived neglect») som omfatter ideer om at partneren ikke bidrar i tilstrekkelig grad.

Fordreide oppfatninger som et sentralt element i parkonflikter har også blitt beskrevet av Whiting (39) basert på en kvalitativ studie der han intervjuet par som møtte til parterapi på grunn av alvorlige parkonflikter. Han skilte mellom det han omtalte som fordreide og autentiske oppfatninger av hendelser, og fant at disse var knyttet til hvilken holdning partnerne hadde til forholdet. Partnere som uttrykte en holdning til parforholdet preget av forakt eller likegyldighet hadde oftere fordreide oppfatninger av situasjoner. Disse kunne omfatte benektelse av eget ansvar, av

den andres verdi eller av hendelser. Slike fordreide vurderinger kunne også omfatte rasjonalisering, overdrivelser, bevissanking eller falsk godhet. Par som hadde en holdning til forholdet preget av åpenhet og omsorg hadde derimot oftere autentiske oppfatninger av situasjoner, uttrykt gjennom klarhet, ansvarstaking og forpliktelse.

Ekeland (17) viser til en lignende beskrivelse fra Mathis (46) i artikkelen med den betegnende tittelen «Couples from hell». Her beskrives en gruppe par der partnerne har lav grad av psykologisk selvavgrensning i den forstand at de identifiserer seg med selve konflikten. For disse parene vil ikke konflikten oppleves som noe som er mellom partnerne, men som noe som begge partnere er innvevd i (17, 46).

Cohen og Levite (40) beskriver at splitting og projisering er utbredt under høykonfliktbrudd. I følge disse forfatterne kan splitting beskrives som en prosess der opplevelser deles i kategorier som preges av svart/hvitt-tenkning. Negative og positive opplevelser adskilles slik at man enten idealiserer eller demoniserer den andre, uten å se nyanser i dette bildet. Projisering er relatert til denne prosessen, der egne negative følelser og opplevelser tillegges andre, i særdeleshet ekspartneren. Denne prosessen hindrer erkjennelse av egen andel i konflikten (40). Disse fenomenene blir ofte beskrevet av klinikere, men er i mindre grad undersøkt empirisk i forbindelse med parkonflikter.

Konfliktstiler

Noen studier har tatt for seg hvordan hver av partnerne typisk handler under konflikter, og hvordan slike konfliktstiler kan være konstruktive eller destruktive for dem selv og partneren. Konfliktatferden som er beskrevet over kan danne grunnlaget for forståelse av konfliktstilen ved at personer har et typisk mønster for hvilken type konfliktatferd de tyr til.

Konfliktstilene som ble presentert av Gottman (32) har i særlig grad dannet grunnlag for videre forskning, og er ofte brukt som kategorier når man studerer ulike typer interaksjonsmønstre hos par. Gottman (32) identifiserte i utgangspunktet fem ulike konfliktstiler: unngående stil som kjennetegnes av at man unngår konflikt, ikke blir sint på andre og tror at problemene løser seg om man ikke tar tak i dem. Bekreftende stil, hvor man diskuterer vanskelige problemer men samtidig passer på å vise selvbeherskelse og forholde seg rolig. Mennesker med bekræftende konfliktstil viser andre at de verdsetter motpartens følelser og meninger selv om de er annerledes enn ens egne, og har fokus på kompromiss og anerkjennelse. Ustabil konfliktstil kjennetegnes av at man debatterer og

diskuterer problemer til de er løst, og mennesker med en slik tilnærming kan gjerne krangle heftig åpenlyst uten å plages av det, fordi de har tro på at det løser konflikten. De er av den oppfatning at de godt kan krangle intenst så lenge de balanserer dette med snille og kjærlige uttrykk og at deres lidenskap og glede fører til et bedre forhold med mye intensitet, latter og hengivenhet. Gottman presenterer også to ulike varianter av fiendtlige stiler (hostile og hostile detached). Det gis imidlertid kun en generell beskrivelse av fiendtlig konfliktstil under ett, som sier at mennesker med en slik stil kan bli ganske opprørte når de krangler, til den grad at de kan fornærme partneren med sarkasme eller krenkelser. Personer med en fiendtlig konfliktstil kan ha problemer med å lytte til hva partneren sier under intense diskusjoner, fordi de prøver så hardt å fremme sitt eget standpunkt. De kan også oppleve intense negative følelser overfor partneren under en konflikt.

Sillars mfl. (33) kategoriserer konfliktstiler basert på de samme to dimensjonene som Woodin (22); intensitet og affekt (se Figur 3 over). Woodins beskrivelser av fiendtlig konfliktstil kjennetegnes av negativ affekt og høy intensitet. Sentralt for denne stilen er blant annet harde, negative emosjoner, lite konstruktiv kommunikasjon og dominerende eller angripende atferd. Dette kan gi seg utslag i sinne, dominerende og krav, samt motvilje mot samarbeid og å tillegge den andre parten negative tanker og holdninger. Tilbaketrukket stil kjennetegnes av negativ affekt og lav intensitet. Dette kan gi seg utslag i unngående atferd og distansering fra diskusjoner. Eksempler på tilbaketrasket atferd er unngåelse, lite øyekontakt, trekke seg unna og unngå å samarbeide eller kommunisere med den andre. Plaget stil kjennetegnes av myke (mindre aggressive), negative emosjoner hvor man kan vise sårbarhet og gi uttrykk for ubehag eller smerte uten å gå i angrepsposisjon. Dette kan uttrykkes i form av angst, redsel, fysisk uro, tristhet, sutring og anstrengt humor. Problemløsende stil kjennetegnes, på den annen side, av konstruktivitet og nøytral affekt. Mennesker med problemløsende konfliktstil vil forsøke å foreslå løsninger, problembeskrivelser og klargjøre problemstillinger. Intim konfliktstil kjennetegnes av positiv affekt og lav intensitet. Personer med intim konfliktstil vil ha en positiv måte å kommunisere med partner på, preget av nysgjerrighet, humor, bekreftelse, deling av egne tanker og positiv tolkning av partneren. Alle konfliktstilene var forbundet med hvor tilfredse partnerne var i parforholdet, men de sterkeste sammenhengene med partilfredshet ble funnet for fiendtlig, problemløsende og intim konfliktstil. Partnere som mistrives i parforholdet vil med andre ord oftere uttrykke fiendtlighet og sjeldnere vise konstruktive

kommunikasjonsmønstre når de skal løse et problem, og Woodin bemerker at spesielt fiendtlighet under konflikt er relatert til høy sannsynlighet for et dysfunksjonelt forhold (22). Det er særlig den brede kategorien som kjennetegnes av negativ affekt og høy intensitet som vil kunne sammenlignes med høykonflikt og dermed anses som interessant her. Konfliktstiler som er direkte og negative omtales som *direkte kamp* (direct fighting). Konfliktatferd som faller inn under denne kategorien er bebreidelser, forsøk på å kontrollere den andre, personangrep, konfronterende påpekninger, uenighet, ugyldiggjøring, å tillegge den andre negative intensjoner og direkte avvisning (33).

Kjelland-Mørdre mfl. (140) refererer også til fem konfliktstiler som dels overlapper med de foregående. Disse er imidlertid delt inn etter litt andre dimensjoner, nemlig selvhevdende på den ene siden og villig til samarbeid på den andre. Unngående stil kjenner vi igjen fra tidligere beskrivelser og den vil være lav på begge nevnte dimensjoner. En stil preget av kompromiss vil her innebære å føye seg for å kunne komme frem til en løsning. Denne stilen vil være medium høy på både selvhevdelse og vilje til samarbeid, og kan ligne Gottmans bekreftende stil og Woodins problemløsende stil. Kjelland-Mørdre og kollegene beskriver også en konfliktstil lav på selvhevdelse som er preget av ettergivenhet, slik at man er ivaretagende overfor motparten og setter egne interesser til side. Faren er at man kan utnyttes av personer med mer aggressiv konfliktstil. Videre beskrives en stil preget av maktbruk der en vil kjempe eller konkurrere om å ivareta egne interesser. Mennesker med en kjempende konfliktstil tar ikke hensyn til den andre partens interesser og vil kunne skape misfornøyde omgivelser. Dette kan ligne Gottmans og Woodins fiendtlige konfliktstiler. Mennesker med en samarbeidende stil vil score høyt både på selvhevdelse og samtidig ha et sterkt ønske om å ivareta motparten. De vil også forsøke å lære av den andre for å bringe klarhet i begges interesser gjennom diskusjon. Det kan dras paralleller mellom denne konfliktstilen og Woodins problemløsende stil der man ønsker å finne løsninger.

Konfliktmønstre

Høykonflikt kan dermed sies å kjennetegnes av et mønster vanligvis preget av destruktiv konfliktatferd. Flere forskere har undersøkt hvordan konfliktatferd under den enkelte konflikt henger sammen med parets konfliktmønstre. Sanford (47) skiller for eksempel mellom *situasjonsspesifikke emosjoner* (event-specific emotions) som er emosjoner i en bestemt situasjon, og *emosjonell kontekst* (contextual-couple emotions) som er de typiske emosjonene som oppleves på tvers

av situasjoner i et parforhold. Han fant at emosjonsuttrykk i stor grad hang sammen med den emosjonelle konteksten. Det vil derfor ofte være slik at den emosjonelle konteksten vil føre til fastlåste mønstre, der partnere i parforhold preget av harde emosjoner i mindre grad vil uttrykke atypiske, myke emosjoner selv om de skulle oppleve slike under konflikter (47). På den annen side finner Ronan og kolleger (48) at intensiteten i en konfliktsituasjon i seg selv vil føre til at partnerne viser mindre konstruktiv konfliktatferd. De fant at blant høykonfliktpar som hadde utøvd gjensidig vold var kommunikasjonen likevel dominert av konstruktiv problemløsning under diskusjoner med lavt konfliktnivå, mens destruktiv konfliktatferd dominerte i situasjoner med høyere konfliktnivå.

Eskalering

Kommunikasjonen i høykonfliktpar kjennetegnes, i følge Anderson og kollegaer (4) av hyppig gjensidig negativitet som eskaleres gjennom økende bebreidelser, kritikk, mangel på empati, emosjonell reaktivitet og angrep og motangrep.

I en kvalitativ studie av par som fikk parterapi i forbindelse med situasjonell vold beskriver Horwitz og kolleger (49) hvordan konfliktene eskalerte. Basert på parenes beskrivelser omtaler forfatterne tre stadier av økende spenning og konflikt som kulminerte i at konflikter ble voldelige: Det første stadiet ble kalt *Første tegn til konflikt* («First signs of conflict»). Her utvekslet partnerne gjensidige, negative beskyldninger og rapporterte følelser som frustrasjon og angstelse. Det neste stadiet kan oversettes med *Bære ved til bålet* («Stirring the pot») og omfatter elementer som fører til eskalering av negative tanker og følelser og gjør konflikten mer intens. Opplevelsene som ble gjengitt fra dette stadiet var irritasjon og ergrelse, men deltakerne beskrev i større grad egen atferd, som roping, skriking og avvising av partner. Det tredje stadiet, *Ingen vei tilbake* («Point of no return»), omfattet sekvensen der en av eller begge partnerne brukte vold. Her rapporterte partnerne ingen indre opplevelser, men kun ytre beskrivelser av handling og reaktivitet. Forfatterne understreker at en sentral del av konflikteskalering dermed handler om at partnerne i økende grad mister kontakten med seg selv og egne opplevelser (49).

Dette punktet utdypes også av Sillars mfl. (33) som beskriver hvordan partnere som er misfornøyde i parforholdet lettere vil oppleve uttalelser og handlinger fra den andre som provokasjoner som igjen medfører gjensidige kjedereaksjoner av negative og konkurrerende ytringer. Denne gjensidige eskaleringen kan medføre at høykonfliktpar raskt beveger seg fra en normalt høflig tone til mønstre med økende fiendtlighet (33).

Ulike konfliktstiler

Ulike konfliktstiler kan i seg selv være konfliktdrivende (31). Når partnerne har ulik konfliktstil vil ofte den ene partneren føle seg overveldet eller invadert av den andre parts relativt høyere intensitet eller hyppigere initiativ til diskusjon. Busby and Holman (31) undersøkte match og mismatch på fire ulike konfliktstiler hos intakte par. De brukte konfliktstiler beskrevet av Gottman (32) og undersøkte hvorvidt den typiske stilen for hver partner var unngående, bekreftende, ustabil eller fiendtlig. Hos nærmere en tredjedel av parene hadde partnerne ulike konfliktstiler og enkelte mismatches var mer problematiske enn andre. I tråd med forventningene fant Busby and Holman (31) at par der minst en av partnerne var fiendtlig eller par der en av partnerne hadde en unngående stil og den andre en ustabil stil, opplevde mer utestengelse, lavere partilfredshet, mer tanker om å avslutte forholdet og mer problemer i parforholdet sammenlignet med alle andre grupper av par.

Ofte har man klassifisert par utfra konfliktmønstre uten å ta høyde for at konfliktstil kan variere mellom partnerne. Begrepet «høykonfliktpar» kan være misvisende, fordi det i for stor grad plasserer ansvaret for konflikten likt hos begge partnerne snarere enn hos den konfliktdrivende part. Friedman (50) hevder at høykonfliktbegrepet til dels stammer fra en misforstått tolking av systemteori, fordi det ikke tar høyde for individuelle forskjeller som gjør at det i realiteten er en av partnerne som er den drivende parten i konflikten.

Ideen om at en av partnerne kan være drivende for at konflikter starter eller eskaleres finner noe støtte i forskningslitteraturen. For eksempel finner Leonard mfl. (29) at gjensidig vold mellom partnere som oftest starter med et asymmetrisk mønster som over tid utvikler seg til et gjensidig voldelig mønster. På det tidspunktet par møter til mekling eller parterapi, vil dermed mønsteret kunne se gjensidig ut, på tross av at en av partnerne har bidratt mer til at konfliktene har vokst og utartet seg til å bli voldelige.

Krav/tilbaketrekning (Demand/withdraw)-mønsteret er en type konfliktmønster som har vært mye studert og der partnerne har ulik konfliktstil. Dette mønsteret kjennetegnes av at den ene partneren krever samhandling og ønsker en endring eller å diskutere et tema, mens den andre trekker seg unna og forsøker å avslutte eller unngå diskusjon (51, 52, 99). Dette konfliktmønsteret er funnet å være mer utbredt blant par som søker parterapi og som oppgir å ha høyere konfliktnivåer (53). Ofte vil det være den partneren som ønsker å diskutere vanskelige temaer som tar

kontakt, mens den andre vil kunne være skeptisk til å skulle oppsøke hjelp.

Flere studier har hatt som mål å undersøke hvordan konfliktnivå påvirkes av hvorvidt destruktive konfliktmønstre er gjensidige eller hvorvidt de primært drives av en destruktiv konfliktstil hos en av partnerne. Kar og O'Leary (54) har for eksempel undersøkt hyppigheten av psykologisk aggresjon hos hver partner blant par hvor aggresjonen er henholdsvis bilateral (utøves av begge parter) eller kun utøves av en partner. De fant at bilateral psykologisk aggresjon hang sammen med høyere nivåer av både aggresjon, dominans og sjalusi for både kvinnelige og mannlige partnere enn det man fant når kun en av partnerne utviste psykologisk aggresjon (54). Dette kan tyde på en gjensidig forsterkning knyttet til aggresjon mellom partnerne.

I en studie av par som gjennomgikk samlivsbrudd fant Cohen og Finzi-Dottan (55) at modne forsvarsmekanismer og bevisst bruk av forhandling som kommunikasjonsstil hos en partner etter brudd predikerte mer samhandling og samarbeid hos den andre partneren. Selv om partnere har ulike kommunikasjonsstiler vil konstruktiv samhandling hos en part kunne forebygge høykonflikt. Mismatch i konfliktstil er dermed i mindre grad antatt å være problematisk dersom en av partnerne har en bekreftende eller konstruktiv konfliktstil (31).

Destruktive konflikttema

Noen studier har også undersøkt hvorvidt enkelte diskusjonstemaer er forbundet med særlig høyt konfliktnivå eller går igjen hos høykonfliktpar. Fals-Stewart mfl. (21) finner at høykonfliktpar har mer vansker og uenigheter knyttet til de fleste temaer i samlivet, sammenlignet med andre par, ettersom de hyppigere oppgir at de har vansker knyttet til sjalusi, husarbeid, sosialt samvær, manglende oppmerksomhet fra partner, økonomi og seksualitet. Andre har funnet en sammenheng mellom hvilket tema som diskuteres og hvor godt partnere klarer å kommunisere under diskusjoner (56). I en observasjonsstudie av par fant Williamson og kollegaer (56) at jo vanskeligere mannen opplevde at det diskuterte temaet var, desto mer negativitet viste både kvinnen og mannen under diskusjonen, uavhengig av hvor tilfredse de var med parforholdet. Det var også en sammenheng mellom type tema og i hvilken grad partnerne viste positiv og negativ affekt under diskusjonen. Funnene var svake, men viste at en av eller begge partnere utviste mindre positiv affekt eller mer negativ affekt når barn, personlighet og venner var tema, sammenlignet med andre diskusjonstemaer.

Funn fra det norske FORM-prosjektet antyder tre hovedårsaker til mekling blant høykonfliktpar; hvor barna skal bo fast, samværsavtale og den økonomiske

løsningen (135). Med få unntak rapporterte partene i høykonfliktgruppa store forskjeller på alle disse tre feltene. Tjersland og kollegaer (135) hevder at erfaringer fra den norske meklingsordningen tilsier at det er mulig med enkle tiltak å identifisere parene i alvorlig konflikt tidlig i prosessen. De foreldrene som i denne undersøkelsen rapporterte om stor uenighet om barn, hadde også lavt håp om avtale og ble vurdert som utfordrende å jobbe med av mekler. Dette betyr at man kunne prøve å identifisere høykonfliktpar forut for meklingsstart med noen korte, enkle spørsmål om forskjeller i syn på løsninger for barn og håpet om å oppnå avtale, og dermed tilby bedre hjelp til disse. Basert på dette kan mekleren lettere legge opp en hensiktsmessig meklingsprosess.

Cashmore og Parkinson (57) dybdeintervjuet 20 foreldre som hadde fått avgjort barnefordelingssaken sin i retten om hva som var de mest sentrale temaene for konflikt mellom dem og eks-partneren. De fant at det mest sentrale konflikttemaet var bekymring for hvordan barnet hadde det under samvær med den andre forelderen, fulgt av at barnet motsatte seg kontakt med en av foreldrene. Temaer knyttet til økonomi og nye partnere forsterket konflikten, men ble ikke ansett som årsak til konflikten.

Konflikter som omhandler barna (eksempelvis uenighet om hvilke regler som skal gjelde for barnet og hvordan det skal settes grenser for barnet) er mer skadelige for barnas utvikling enn foreldrekonflikter om andre temaer (58). Her er det også viktig å merke seg at barnerelaterte konflikter synes å være en sterk prediktor for situasjonell vold. Johnson (2010) gjengir at par som oppgir å ha store barnerelaterte konflikter også mye hyppigere oppgir at de har hatt minst en voldelig krangel det siste året, sammenlignet med par som primært krangler om andre temaer.

Kommunikasjonsmønstre

Kronisk, gjennomgripende konflikt

I sin oppsummeringsstudie beskriver Anderson mfl. (4) at interaksjonene hos høykonfliktpar i all hovedsak domineres av konflikter. Et avgjørende kjennetegn for høykonflikt er at konflikten har vedvart over lengre tid og preger det meste av kommunikasjonen mellom partnerne. Det har også blitt funnet en klar sammenheng mellom relativ frekvens av konflikter og varighet på parforhold. Gottman (32, 41) undersøkte den typiske ratioen mellom positiv og negativ kommunikasjon mellom partnerne blant par som forble sammen og de som senere gikk fra hverandre. I gjennomsnitt fant han at blant par som forble sammen var forholdet mellom positiv og negativ kommunikasjon 5:1, mens det samme forholdet var 1:1 hos par som siden skilte lag.

Anderson mfl. (4) beskriver at et kjennetegn ved høykonflikt er at konflikter har en kronisk karakter og forblir uløste. Slike uløste konflikter synes å være særlig negative for barns tilpasning (59, 60).

Utrygt emosjonelt klima

Anderson mfl. (4) hevder at de gjennomgripende negative interaksjonene mellom partnerne i høykonfliktpar opprettholdes og bidrar til et fiendtlig klima med mye negativ affekt, emosjonell reaktivitet, manglende trygghet og gjensidig mistillit. Sinne, fiendtlighet og uløste konflikter vil ofte bli ledsaget av depresjon og angst som begrenser foreldres mulighet til å møte barn med nødvendig omsorg og responsivitet (4, 61).

Det utrygge emosjonelle klimaet smitter over på andre områder av familielivet og er særlig ødeleggende for barns tilpasning (4, 62). For barn vil eksponering for gjentatte uløste konflikter mellom foreldrene, involvering i barnefordelingssaker og generelt høyt konfliktnivå i særdeleshet bidra til å skape et miljø preget av emosjonell utrygghet som har vist seg å være svært skadelig for den psykologiske utviklingen (3, 63). Fordi dette fiendtlige klimaet ofte fortsetter å prege kommunikasjonen mellom partnerne etter et eventuelt brudd, vil det også fortsette å påvirke barnas utvikling negativt (62).

Kjennetegn på høykonflikt under og etter samlivsbrudd

Høykonfliktpar vil som oftest ha et svært høyt konfliktnivå under og etter samlivsbrudd, og konflikten knyttet til bruddet vil som regel vare lenger enn hos andre par. Mange kjennetegn vil være felles for høykonfliktpar som fortsatt er sammen og de som gjennomgår eller har gjennomgått et samlivsbrudd. Vi vil her likevel beskrive noen kjennetegn som er mer utpregete for høykonfliktpar som gjennomgår eller har gjennomgått et samlivsbrudd og utdype hvordan man i litteraturen har definert høykonfliktbrudd. Også her er mange av beskrivelsene av høykonfliktbruddene hentet fra den kliniske litteraturen. Enkelte empiriske studier har undersøkt hva som henger sammen med forhøyede eller forlengede konflikter etter brudd.

I en oppsummeringsartikkel gjennomgår Cohen og Levite (40) både den kliniske og empiriske litteraturen om høykonfliktbrudd og setter denne inn i en teoretisk ramme av systemisk tenkning og objektrelasjonsteori. De beskriver at konflikt kan fungere som et forsvar og substitutt mot å måtte håndtere kompleksitet og jobbe seg gjennom de følelsene som knytter seg til samlivsbruddet (5, 40). De mener det derfor er viktig å forsøke å forstå hvilke følelser hver av partnerne har

knyttet til bruddet, for å hjelpe høykonfliktpar med å dempe konfliktnivået. Det gjennomgående trekket i høykonfliktbrudd beskrives som vegring mot å underordne seg den andres regler, ønsker eller krav (40, 64). Basert på en studie av par som hadde gått fra hverandre to til seks år tidligere, presenterte Baum (65) en typologi der hun delte disse inn i tre grupper ved hjelp av clusteranalyse (en eksplorerende form for data-analyse som ligner på faktoranalyse). Hun kom fram til tre ulike typer av par som ble beskrevet som samarbeidende par, parallellpar og konfliktpar. Den siste gruppen er mest relevant her, og kjennetegnes av lav kvalitet på foreldreforholdet, moderat foreldreinvolvering hos mødrene og lav involvering hos fedrene, lav grad av kompromiss-modus hos mødrene og moderat grad hos fedrene og høy grad av angrepsmodus hos begge foreldre.

I en oppsummering av eksisterende forskning om effekt av høykonfliktbrudd på barn beskriver Johnston (5) tre ulike dimensjoner ved høykonfliktbrudd: *Taktikkdimensjonen* omhandler måten partnerne forsøker (eller ikke forsøker) å løse uenighetene seg imellom på; *Holdningsdimensjonen* omhandler grad av negativitet og fiendtlighet mellom partnerne; *Saksdimensjonen* knytter seg til temaene partnerne er uenige om. Vi vil gjennomgå noen av de nyere funnene knyttet til hver dimensjon.

Taktikkdimensjonen – mer triangulering og vold

Etter et brudd vil høykonfliktpar oftere involvere andre mennesker i konfliktene sine. Den kliniske litteraturen beskriver at dette gjelder både familiemedlemmer, i særdeleshet barn, og andre profesjonelle aktører som domstoler og familievern (4, 40). Her beskrives det videre at triangulering ofte vil henge sammen med to assosierte prosesser som ofte utspiller seg mellom partnere som er i høykonfliktbrudd; splitting og projisering (40). I høykonfliktbrudd vil partnerne derfor ofte være ute av stand til å huske noe positivt om forholdet eller forbinde positive følelser med ekspartneren. Disse prosessene hindrer erkjennelse av egen andel i konflikten. Dermed vil behovet for å trekke andre inn på sin side i konflikten øke (40).

Samlivsbrudd er forbundet med økende forekomst av voldelige konflikter mellom partnere. Brownridge (66) undersøkte forekomst og prediktorer for at kvinner ble utsatt for vold i tre ulike relasjoner: Par som var gift; par som gjennomgikk separasjon og par som var skilt. Sammenlignet med de gifte kvinnene var den rapporterte forekomsten av vold nesten ti ganger høyere hos kvinnene som gjennomgikk separasjon og mer enn tre ganger så høy hos de skilte kvinnene. De fant også at de prediktorene som hang sammen med økt forekomst av vold hos gifte kvinner (patriarkalsk dominans, sjalusi og ønske om eierskap) ikke kunne predikere vold blant separerte og skilte par, noe som tyder på at andre mekanismer knytter seg til vold i disse to gruppene.

Ettersom forekomsten av vold ofte øker etter samlivsbrudd, blir det her særlig viktig å skille mellom den situasjonelle volden knyttet til høykonfliktbrudd og intimterrorismen der en av partnerne forlater et forhold med alvorlig vold og mishandling (64). I brudd fra forhold med mishandling vil den kontrollerende partneren ofte ønske å fortsette å utøve kontroll, straffe eller å ydmyke partneren gjennom barnefordelingsaken. Det er også økt fare for at den voldelige partneren utsetter barna for vold i slike tilfeller (64).

Holdningsdimensjonen – høyere konfliktnivå, mer fiendtlighet og mindre håp

I empiriske studier har man undersøkt kvaliteter ved konflikt både hos par som gjennomgår samlivsbrudd sammenlignet med intakte par, og hos par under og etter brudd. Noller mfl. (67) sammenlignet det generelle konfliktnivået i intakte familier med familier som gjennomgikk samlivsbrudd. Som forventet var konfliktnivået mellom foreldrene høyere i familier som gjennomgikk samlivsbrudd. Konfliktnivået er også høyere i andre dyader i disse familiene, som mellom søsken og mellom foreldre og barn (67).

Malcore mfl. (68) undersøkte både konfliktnivået og hvilke faktorer som hang sammen med høyt konfliktnivå hos par som gjennomgikk samlivsbrudd. De fant en signifikant sammenheng mellom hvor mange ganger par returnerte til domstolen for å få saken sin prøvd på nytt og partners evne til å komme til enighet og ønske om å kommunisere med ekspartneren (68).

I en norsk hovedoppgave basert på foreldre som møter til mekling beskriver Andersen (69) at ett av særtrekene ved parene med særlig høyt konfliktnivå er at disse hadde lite håp om å komme fram til løsning. Dette gjaldt særlig for mødrene, hvor 25 prosent rapporterte at de ikke hadde noe håp om å komme til enighet om temaer knyttet til barn, økonomi og bolig.

Saksdimensjonen – mer barnerelaterte konflikter

Omsorg for barn synes gjennomgående å være den viktigste kilden til konflikt etter samlivsbrudd. Cashmore og Parkinson (57) foretok dybdeintervjuer av 20 foreldre etter brudd og fant at bekymring for barna og barnas motstand mot kontakt med en av foreldrene var de viktigste kildene til konflikt, mens nye partnere og økonomiske forhold i hovedsak var opprettholdende eller forsterkende faktorer.

I en norsk studie av par som gjennomgikk mekling i forbindelse med samlivsbrudd beskriver Ådnanes mfl. (6) hva som kjennetegnet par som ikke kom til enighet

etter ordinær mekling. De fant at det særlig var uenigheter knyttet til fast bosted og samvær med barna, barnas behov og økonomi som hang sammen med at foreldre ikke kom til enighet etter mekling (6).

Felles barn fører også til at partnere må fortsette å ha kontakt med hverandre etter et samlivsbrudd, på tross av høyt konfliktnivå. Fischer mfl. (70) undersøkte hvorvidt par fortsatt hadde kontakt med hverandre ti år etter samlivsbruddet, og hvorvidt kontakten var vennlig eller konfliktfylt. Om lag halvparten av parene hadde fortsatt kontakt med hverandre, og par med felles barn hadde i større utstrekning fortsatt kontakt. Forskjellen i grad av kontakt mellom par med og uten barn var størst for parene med konfliktfylt kontakt. Barn og foreldre i konfliktfylte forhold fortsetter dermed å utsettes for konflikten i lang tid etter bruddet.

Oppsummering av sentrale kjennetegn på høykonflikt

Basert på den kliniske og empiriske litteraturen knyttet til høykonflikt og destruktive konfliktmønstre har vi beskrevet atferd, konfliktstiler, konfliktmønstre og kommunikasjonsmønstre som kjennetegner høykonfliktpar. De mest omfattende beskrivelsene av kjennetegn knytter seg til destruktiv konfliktatferd, og her har vi identifisert både taktikker, emosjoner og attribusjoner som kjennetegner høykonflikt eller særlig destruktive konflikter. Vi har også beskrevet noen sentrale kjennetegn knyttet til kommunikasjonen mellom partnerne som gjennomgår høykonfliktbrudd. Her er konfliktnivået generelt høyere enn blant par som er sammen og preget av høyere intensitet, flere konflikter om barna og mer triangulering og vold. De mest omfattende beskrivelsene finner vi i den kliniske litteraturen. Få empiriske studier undersøker særtrekk ved høykonflikt bredt.

Problematisering av høykonfliktbegrepet

En rekke prosesser knyttet til samlivsbrudd kan i seg selv virke konflikteskalierende. Ut fra et systemisk eller kontekstuellt perspektiv vil man kunne hevde at systemet rundt paret kan føre til at konflikter eskaleres mer enn de ville gjort dersom paret ble møtt på en annen måte. Tilhengere av et slikt perspektiv hevder derfor at begrepet høykonfliktpar er problematisk fordi man ikke tar tilstrekkelig høyde for effekten av potensielt konflikt drivende systemer som omgir paret (17, 50). Ekeland (17) argumenterer for viktigheten av at meklere skiller mellom konflikten i seg selv, og hva partene gjør med konflikten. I et kontekstuellt

perspektiv vil en fortrinnsvis forsøke å forstå partenes atferd og handlinger ut fra deres opplevelse av egen situasjon og dynamikken som skapes, snarere enn ut fra egenskaper ved dem som personer.

Når en konflikt blir brakt inn for en domstol, vil konflikten underlegges en bestemt kontekst med visse formelle og uformelle regler. Ekeland (17) understreker at partene dermed gir fra seg kontrollen i saken ettersom det da blir domstolen som tredjepart som bestemmer løsningen. Dermed gir man også fra seg kontrollen over konflikten og kan ikke «velge» hvilken dom man vil ha. Partene kan bare indirekte påvirke løsningen gjennom å påvirke domstolen: «I en slik kontekst vil en ut fra spillteori kunne hevde at det er rasjonelt å tenke egoistisk: gjøre det som øker sjansene for at en selv vinner og den andre taper. Når begge parter velger en slik strategi, blir resultatet «konkurransen» og en «vinne-tape»-situasjon, der altså begge kan tape fordi relasjonen ødelegges. Hver for seg kan partene kanskje vurdere å samarbeide eller å invitere til en løsning som kan være god for begge, men dette kan oppleves som risikabelt, noe den andre kan utnytte til sin fordel.» (17)(s. 739).

Norske studier

Vi har ikke lyktes i å finne noen norske studier som har hatt som siktemål å definere og beskrive kjennetegn ved høykonflikt hos intakte par. Det foreligger likevel noen norske undersøkelser av hva som kjennetegner foreldre med høyt konfliktnivå under og etter samlivsbrudd.

I sin evaluering av meklingsordningen basert på data fra både behandlere og deltakere i mekling benytter Ådnanes mfl. (6, 10) seg av en «ytre» beskrivelse av høykonfliktpar ut fra hvorvidt partene klarte å komme til en avtale gjennom meklingsordningen. De beskriver hva som kjennetegner par som ikke kommer til enighet etter mekling. Disse har generelt sett betydelig høyere konfliktnivå enn par som kommer til enighet, basert på meklernes vurderinger. Det er særlig uenigheter knyttet til fast bosted og samvær med barna, barnas behov og økonomi som hang sammen med at foreldrene ikke kom til enighet etter mekling (6). I en hovedoppgave basert på FORM-prosjektet (71) brukte Andersen (69) en definisjon av høykonflikt som går ut over definisjonen basert på par som ikke oppnår enighet etter mekling. Hun undersøkte et utvalg bestående av det hun definerte som høykonfliktsaker og beskrev hva som kjennetegnet disse i mekling. Definisjonen på høykonfliktsaker ble basert på vurderinger av konfliktnivå gjort både av mekler

og foreldrene selv. Hun baserte avgrensningen på en syvpunktsskala der 0 var at foreldrene hadde helt ulike oppfatninger knyttet til barn, bolig eller økonomi eller at mekler opplevde arbeidet som svært vanskelig. På den annen side indikerte 7 at foreldrene hadde helt like oppfatninger og at mekler opplevde jobben som lett. Høykonfliktgruppen ble definert som par der minst en av foreldrene samt mekler oppga en skåre på mellom 0 og 3 på skalaen. Denne operasjonaliseringen overlappet i stor grad med den ytre beskrivelsen av høykonfliktbrudd presentert over, ettersom over halvparten av meklingsene i høykonfliktgruppen var meklings etter Barneloven §51.1., som kan antas å være tegn på høyere konfliktnivå. I over 60 prosent av sakene kom foreldrene heller ikke fram til en klar avtale etter avsluttet mekling.

Andersen (69) undersøkte videre hva som kjennetegnet konfliktene mellom foreldrene i høykonfliktgruppen, både ut fra foreldrenes egne beskrivelser og ut fra meklers perspektiv. For de fleste foreldrene var konflikten knyttet til mer enn ett av temaene barn, bolig og økonomi og de opplevde å stå langt fra hverandre med tanke på oppfatninger av hvilke ordninger som skulle råde. Foreldrene i denne gruppen hadde også betydelig lavere håp om å komme fram til en løsning, sammenlignet med gruppen med lav konflikt. Det samme er beskrevet av Ekeland (17), Gulbrandsen og Tjersland (136), og Ådnanes mfl. (6).

Ut fra meklernes beskrivelser av sakene, identifiserte Andersen (69) seks brede kategorier: Konflikter knyttet til separasjonsprosessen, konflikter knyttet til aktuelle avtaletema, bekymringer rundt foreldrenes omsorgsevne, utfordringer i arbeidsalliansen mellom foreldre og mekler, vansker knyttet til konfliktform i relasjonen mellom foreldrene, og ønske om at saken skal avklares i retten hos en av eller begge foreldrene. Vansker knyttet til konfliktform i relasjonen mellom foreldrene var den hyppigst forekommende beskrivelsen fra meklerne. Denne kategorien omfattet kommunikasjon der partnerne ikke tok den andres perspektiv eller anerkjente den andre, minst en av partnerne presset og framsatte trusler, maktforholdet ble oppfattet som ulikt, det var høy stemmeføring, heftige angrep, sinne eller utskjelling, og uttrykk for tristhet, sårhet og fortvilelse (69). Disse beskrivelsene kjenner vi igjen fra den internasjonale litteraturen og kjennetegnene fra høykonflikt som er beskrevet over.

Tjersland mfl. (135), beskriver at i en studie fra FORM-prosjektet skilte ikke høykonfliktparene seg utpreget fra andre par på generelle karakteristika som alder, utdanning, arbeidssituasjon og antall barn, men den store forskjellen var relatert til juridiske årsaker for

meklingen. Hele 58 % av høykonfliktgruppa hadde vurdert å ta saken til retten, i forhold til bare 11 % av par som ikke ble definert som høykonfliktpar.

Med hensyn til selve kommunikasjonsutvekslingen mellom partnere i konflikt fant Gulbrandsen (138) i en undersøkelse av foreldrekonflikter etter samlivsbrudd i FORM-prosjektet at det var enkelte kjennetegn ved høykonfliktdialoger som synes å gå igjen. For det første var dialogen preget av kaos i form av avbrytelser, skiftende tema og høyt emosjonelt trykk. Det andre trekket som gikk igjen var en grunnleggende mistillit til partneren, der man så etter mulige skjulte motiver og intensjoner, og bedrev «tankelesing». En form for fastfrosset mistro preget av taushet og nonverbal kommunikasjon var også vanlig. Videre fant forfatteren at fravær av anerkjennelse var påtakelig, og at dialogen var så preget av negative beskrivelser og utsagn at det ikke var rom for utsagn som bekreftet innsatsen til den andre. Dialogen kunne også ofte være preget av angrep og forsvar i den forstand at én befant seg i angrepsposisjon, eller ble lest slik, og den andre svarte med motangrep, forsvar, avvisning, sarkasme, usaklighet eller taushet. Temaet kom i bakgrunnen, fortrent av denne utvekslingen av påstander og tilsvær, preget av intense emosjonsuttrykk og stadige fokusskifter. Disse beskrivelsene kjenner vi igjen fra den internasjonale litteraturen som er presentert tidligere, i form av «eskalering», «utrygt emosjonelt klima» og «destruktive konflikttaktikker», blant annet.

Videre undersøkte Gulbrandsen hvilke kilder som gir næring til konflikter som blir fastlåste. Noen sammenfaller delvis med de brede kategoriene Andersen beskriver over. Generelt handlet disse om krenkelser knyttet til bruddet og bekymringer for barn. Eksempler på slike konfliktdrivende temaer gjengitt i denne studien er at en part ikke aksepterer bruddet eller er dypt krenket over hvordan bruddet foregikk og den andre avviser eller unngår temaet, en er bekymret for omsorgssvikt hos den andre, som på sin side avviser temaet, eller en part bekymrer seg over innlevelsen i barnet og defineres som oversensitiv av den andre. Sentralt her er altså sårede emosjoner relatert til bruddet og bekymring for den andres omsorgsevne eller bånd til felles barn. Som vi har sett i gjennomgangen av internasjonal litteratur er barnrelaterte uoverensstemmelser blant de viktigste kildene til konflikt. Videre beskriver Gulbrandsen at økonomi kan være en kilde til konflikt, særlig om det er et underliggende tema og behandles som noe man ikke snakker om. Om barn tar initiativ til endring av bosted kan dette fortolkes ulikt av foreldrene og skape grobunn for konflikt, og det kan også være slik at partene har ulike livsprosjekter – som en ny jobb- eller karrieremu-

lighet – som er uforenelige med aktivt foreldreskap fra begge hold. Til slutt beskriver Gulbrandsen hvordan stemmer utenfra (foreldre, venner, eksperter, advokater el.) kan låse dialogen og bli part i konflikten. Dette kan gjøre det utfordrende for mekler å gi rom til disse stemmene uten at det røkkes ved foreldrenes rett til å fatte egne beslutninger.

Oppsummering og konklusjon vedrørende definisjon og sentrale kjennetegn på høykonflikt

Høykonfliktsaker befinner seg på et kontinuum fra milde og moderate konflikter til saker med alvorlig partnervold og mishandling. Som nevnt innledningsvis, har man gjerne definert høykonfliktpar ut fra en ytre beskrivelse av manglende enighet ved mekling eller rettslige avgjørelser av konfliktsaker. Vi har forsøkt å utvide forståelsen av begrepet høykonflikt ved å beskrive samhandling, prosesser og de psykologiske aspektene innad i et par med sterk konflikt. Saker med et høyt konfliktnivå er spesielt preget av at de er personorienterte, kroniske, fiendtlige og fastlåste. Ofte kan selve temaet fortrenkes av intense emosjonsuttrykk, hyppige fokusskifter, beskyldninger og generell mistro mot eks-/partner. Høykonflikt knyttes særlig til destruktiv konfliktatferd, som omfatter negative emosjoner, attribusjoner og taktikker. Kommunikasjonen i høykonfliktsaker kan være preget av høyt emosjonelt trykk, mistillit mellom partene, taushet, avvisning, fravær av anerkjennelse og angrep og forsvar. Dette er aspekter man bør ha fokus på ved arbeid med par med høy konflikt. Generelt omfatter mye av forskningen bruddkonflikter og man trenger mer kunnskap om høykonflikt blant intakte par, da konflikttemaer og konfliktatferd potensielt kan variere avhengig av relasjonen mellom partene som er i konflikt. Høykonflikter i forbindelse med samlivsbrudd er særlig intense og spesielt utsatt for triangulering og vold. I slike saker går enkelte konflikttemaer igjen, særlig barnrelaterte konflikter (samværsordning/bosted), men også bekymringer om partners omsorgsevne, økonomi, sårede følelser relatert til bruddet, og nye livsprosjekter hos en eller begge parter som vanskeliggjør samarbeid. Et særtrekk ved par med særlig høyt konfliktnivå i forbindelse med mekling er at de uttrykker lavt håp om finne en felles løsning og generelt er uenige om viktige saker. Enkelte forskere mener at man på bakgrunn av dette kan identifisere slike par tidlig med en enkel screening og dermed kunne tilpasse mekling på en mer hensiktsmessig måte. Med utgangspunkt i de mer nyanserte beskrivelsene av kjennetegn på høykonflikt gitt i denne

rapporten, vil det være mulig å utvikle et enkelt instrument for kartlegging av konfliktnivå, temaer og psykologiske prosesser hos par i konflikt. Kartleg-

gingen kan igjen gi et godt grunnlag for tilpasset hjelp i mekling og veiledning.

4

Risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar

Noen risikofaktorer og sammenfallende vansker synes å gå igjen hos par som har et særlig høyt konfliktnivå. Disse vanskene er ikke spesifikke for høykonfliktpar, og det at de ofte opptrer samtidig med særlig høy konflikt betyr ikke at disse vanskene er årsakene til konflikten. En beskrivelse av hvilke sammenfallende vansker som ofte opptrer sammen med høykonflikt kan likevel bidra til lettere å identifisere høykonfliktfamiliene, samt gi en pekepinn på hvilke andre vansker par med et særlig høyt konfliktnivå kan trenge hjelp med. Vi vil her derfor oppsummere studiene som har undersøkt prediktorer, risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar. I dette kapitlet har vi utelukkende basert oss på funn fra empiriske studier.

Vi strukturerer fremstillingen i tråd med sårbarhets-stressmodellen (72) som mye av forskningen på parforhold har vært basert på de siste tiårene. Grunntrekkene i sårbarhets-stressmodellen er vist i Figur 4.

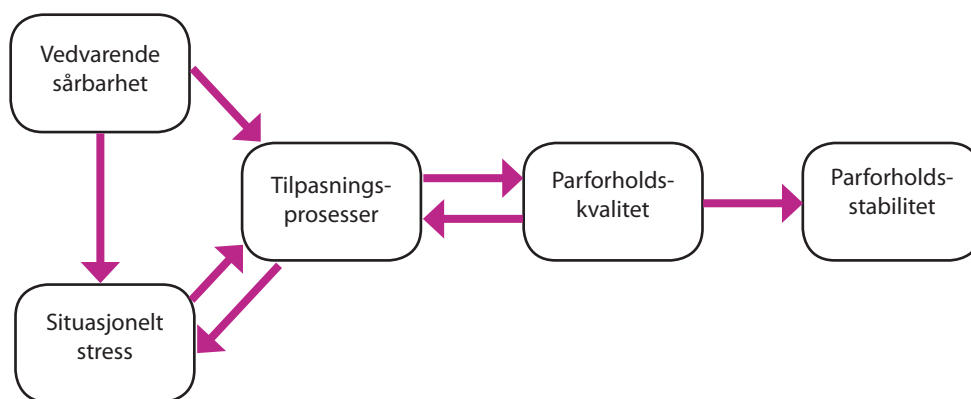
Sårbarhets-stressmodellen integrerer flere tidligere modeller og teorier om hvordan og hvorfor parforhold endrer seg, ved å beskrive hvordan vedvarende sårbarhet, stress og adaptive prosesser til sammen kan bidra til å forstå kvalitet og stabilitet på parforhold over tid. Sårbarhet forstås her som de erfaringene og personlige egenskapene hver partner har med seg inn i parforholdet. Stress forstås som belastninger eller stressende livshendelser som paret opplever sammen.

Disse to faktorene virker sammen til å danne parets tilpasning i form av konflikt- og kommunikasjonsmønstre, som igjen påvirker parforholdets kvalitet og stabilitet (56).

En rekke studier har undersøkt sammenhengen mellom ulike risikofaktorer og kvalitet og stabilitet på parforholdet. Her har vi imidlertid kun tatt med studier som undersøker risikofaktorer som henger spesifikt sammen med parkonflikt. Vi har ikke funnet noen studier som spesifikt undersøker risikofaktorer for høykonflikt. Ettersom høykonflikt er definert ut fra et konfliktkontinuum (se kapittel 3), antar vi imidlertid at risikofaktorene vil sammenfalle med dem man har funnet i studier der man har undersøkt parkonflikt generelt, og har derfor valgt å beskrive funn fra disse. Vi vil nå først presentere funn fra undersøkelser av hvordan parkonflikt henger sammen med partnernes sårbarhet og personlige egenskaper, for deretter å beskrive funn fra forskning om sammenhengen mellom stress og sosiale forhold og parkonflikt.

Sårbarhet: partnernes oppvekst og personlige egenskaper

Det er i hovedsak fire aspekter ved den enkelte partner som har vært studert i sammenheng med parkonflikt: Negative erfaringer fra egen oppvekstfamilie, tilknytning, personlighet og psykiske plager.

Figur 4: Sårbarhets-stressmodellen (basert på Karney & Bradbury, 1995).

Negative erfaringer fra egen oppvekstfamilie

En rekke studier har undersøkt hvordan barn påvirkes av høyt konfliktnivå og voldelige konflikter mellom foreldrene. En del har også hatt et langsiktig perspektiv, og undersøkt hvordan barn som har opplevd mye konflikter og vold selv forholder seg i parforhold som voksne. Et av de viktigste spørsmålene som har vært undersøkt her er hvor sannsynlig det er at barn som har opplevd vold i oppvekstfamilien selv vil utøve vold i eget samliv som voksne. Her understreker Johnson (26) at denne sammenhengen har vært sterkt overdrevet, ettersom det kun er et lite mindretall av barn som vokser opp i familier med vold som selv utøver vold i voksen alder. Likevel viser studiene vi presenterer under at konflikter og vold i oppvekstfamilien henger sammen med mer destruktive konfliktstiler, mer aggresjon og mer fiendtlighet i eget samliv som voksen.

Vold i familien synes å henge klart sammen med konfliktstil i forhold til partner som voksen. I en observasjonsstudie som tok utgangspunkt i Sosial læringsteori sammenlignet Skuja og Halford (73) konfliktatferd under en konfliktsituasjon med partner hos unge menn som rapporterte at de hadde eller ikke hadde blitt eksponert for vold i familien. De fant at menn som selv hadde vokst opp i familier med vold viste mer aggresjon og mer negativ konfliktatferd, var mer dominerende og rapporterte mer negativ affekt knyttet til diskusjonen. En annen norsk studie av menn i frivillig behandling for voldelig atferd viser at 60 % av disse hadde egne erfaringer med vold i familien som barn (139).

Andre har undersøkt hvordan forhold i oppvekstfamilien henger sammen med en fiendtlig konfliktstil som voksen. I en langtidsstudie som gikk over syv år og fulgte par gjennom de første årene de var gift, fant Topham mfl. (74) at fiendtlig konfliktstil hang sammen med partnernes beskrivelser av forholdet til egen mor, foreldrenes oppdragsferdigheter og kvaliteten på foreldrenes parforhold.

Det synes også å være en klar sammenheng mellom både verbal og fysisk aggresjon i oppvekstfamilien og aggresjon i forholdet til partner når man blir voksen. I en langtidsstudie der familier ble fulgt over 18 år fant Cui mfl. (75) en sammenheng mellom verbal og fysisk aggresjon i familien da barna var ungdommer og aggresjon i parforholdet da de ble voksne. De fant en klar sammenheng mellom aggresjon i oppvekstfamilien og aggresjon mot partner som voksen. Resultatene viste også at sammenhengen var mediert av aggresjon rettet mot ungdommen fra foreldrene. Dette tyder på at det at barn selv utsettes for aggresjon

fra foreldre forklarer sammenhengen mellom foreldrekonflikt og senere aggresjon i eget parforhold mer enn eksponeringen for foreldrekonflikt i seg selv. Cui mfl. (75) forklarer sammenhengen med at opplevelser i barndommen bidrar til å danne en interpersonlig stil som vedvarer inn i voksen alder.

Flere studier beskriver hvilke mekanismer som binder sammen vold og konflikter i opprinnelsesfamilien med konflikter i parforholdet som voksen. En mekanisme som kan forklare sammenhengen, emosjonell dysregulering, ble undersøkt av Kim og kolleger (76) basert på en langtidsstudie som fulgte familier over 21 år. Emosjonell (dys)regulering handler om individets evne til å regulere emosjoner og emosjonsrelaterte handlinger. Mangelfull evne til slik regulering vil ødelegge for muligheten til normal samhandling med omgivelsene. Kim mfl. (76) fant at emosjonell dysregulering hos foreldrene hang sammen med emosjonell dysregulering hos barna, som igjen hang sammen med parkonflikter da barna ble voksne. De fant også at foreldre med dårlig emosjonell regulering hadde dårligere oppdragerferdigheter, noe som igjen hang sammen med dårligere emosjonell regulering hos barna.

En annen mekanisme som har vært undersøkt i forhold til sammenheng mellom foreldrekonflikt og egne konflikter i parforholdet er hvor mye innsikt partnerne har knyttet til representasjoner av foreldrekonflikter i oppvekstfamilien. Curran mfl. (77) undersøkte sammenhengen mellom innsikt knyttet til negative minner fra foreldrenes samliv rapportert av partnere som ventet sitt første barn og konfliktstil syv år senere. Forskerne skilte mellom innhold i representasjonene av foreldrenes parforhold og innsikt knyttet til disse representasjonene. Resultatet viste at partnere som hadde høy innsikt knyttet til representasjoner av foreldrenes parforhold var mer samarbeidende og mindre tilbøyelige til å involvere barna i konflikter. Curran og kollegaer konkluderer med at økt innsikt i hvordan man har blitt påvirket av konflikter i egen oppvekst er en sterkere prediktor for konfliktstil i eget samliv enn det faktiske innholdet i minner om foreldres konflikter.

Tilknytning

Forskning på tilknytning har i de senere tiårene utviklet seg fra utelukkende å fokusere på tilknytningsmønstre hos spedbarn og barn til å undersøke hvordan de samme prinsippene gjør seg gjeldende for utvikling og opprettholdelse av relasjoner i voksnes parforhold (12, 78). Hazan og Shaver (79, 80) tok utgangspunkt i at tilknytningsmønstre i parforhold kunne kategoriseres på samme måte som de mønstrene man fant i tidlige

relasjoner mellom mor og barn, og utviklet teorien om voksen tilknytning («Adult attachment theory»). En rekke studier har siden den gang undersøkt hvordan tilknytningsstil henger sammen med konflikter i parforhold. Til sammen har disse vist at utrygg og/eller avvisende tilknytningsstil henger sammen med både forekomst av destruktive konfliktmønstre og vold i parforholdet.

Funn fra noen studier tyder på at det er en sammenheng mellom utrygg tilknytning og konfliktmønstre i parforhold. Marchand-Reilly og Reese-Weber (81) undersøkte sammenhengen mellom tilknytningsstil og konfliktmønstre hos gifte par. De fant at både depresjon og avvisende eller engstelig tilknytning hang sammen med bruk av mer negative konfliktstrategier. De konkluderte derfor med at begge kan forstås som individuell sårbarhet i henhold til Stress-sårbarhetsmodellen (se over). Et lignende resultat ble beskrevet av Castellano mfl. (82). De studerte par i overgangen til forelderrollen og fant at forekomsten av samarbeidende konfliktatferd sank i forbindelse med at partnerne ble foreldre for første gang. Nedgangen var sterkere hos partnere med utrygg tilknytning og svakere hos partnere med trygg tilknytning. Fournier mfl. (83) undersøkte sammenhengen mellom tilknytningsstil og aggresjon blant kanadiske menn som var i behandling for relasjonsvansker. De fant at både utrygg og avvisende tilknytningsstil hang sammen med psykologisk aggresjon, og at utrygg tilknytning også hang sammen med fysisk aggresjon. Sammenhengen mellom utrygg tilknytning og aggresjon kunne forklares av at utrygg tilknytning også hang sammen med et demand/withdraw-mønster der mannen ønsket å diskutere mens kvinnen trakk seg unna.

Også Baptist mfl. (84) undersøkte sammenhengen mellom tilknytning og konflikter. De fant at utrygg tilknytning hang sammen med en mer fiendtlig konfliktstil, mens avvisende tilknytning hang sammen med ustadig konfliktstil. Liten støtte i oppvekstfamilien hang også sammen med høyere forekomst av fiendtlig og ustadig konfliktstil i eget parforhold. Resultatene viste videre at sammenhengen mellom lite støtte i familien og fiendtlig konfliktstil ble forsterket av en utrygg tilknytning. Sammenhengen mellom lite støtte og ustadig konfliktstil ble forsterket av en avvisende tilknytningsstil (modererings effekter).

Utrygg tilknytning synes også å være en risikofaktor for utøvelse av vold i parforhold. Godbout mfl. (85) undersøkte hvordan erfaringer med vold i egen oppvekstfamilie hang sammen med både tilknytningsstil og bruk av vold i parforholdet som voksen. De fant både

en direkte sammenheng mellom eksponering for vold og egen bruk av vold, og en indirekte sammenheng via engstelse og avvisende tilknytningsstil. Lafontaine og Lussier (86) fant også en sammenheng mellom utrygg tilknytning og utøvelse av vold i parforholdet og fant at denne sammenhengen var delvis indirekte og virket gjennom opplevd og uttrykt sinne i parforholdet.

Personlighet og personlige egenskaper

Enkelte personlighetstrekk har også vært antatt å være knyttet til økt sårbarhet for konflikter i parforhold.

For eksempel har enkelte personlighetstrekk vært trukket fram som særlig sterkt forbundet med vold i parforholdet av typen intimterrorisme. Johnson (26) viser imidlertid til at man i liten eller ingen grad har funnet en sammenheng mellom bestemte personlighetstrekk og utøvelse av situasjonell vold. Han viser til at menn som utøver situasjonell vold viser mindre positiv kommunikasjon, mer defensivitet og mer negativ kommunikasjon, men sier det virker som om dette henger sterkere sammen med nedsatte relasjonsferdigheter enn med spesielle typer personlighet. I motsetning til denne beskrivelsen fra Johnson (26) finner man i andre studier en sammenheng mellom personlige egenskaper og destruktiv konfliktatferd. For eksempel fant Marshall, Jones og Feinberg (87) en sammenheng mellom antisosiale personlighetstrekk, destruktive konfliktstrategier og bruk av vold.

Også andre studier rapporterer om sammenhenger mellom personlige egenskaper og konfliktstil. I en studie av sammenhengen mellom konfliktstiler og personlighetstrekkene nevrotisisme og vennlighet (agreeableness) blant middelaldrende par fant Cundiff, Smith og Frandsen (88) at både egen og partnerens scoring på disse personlighetstrekkene hang sammen med grad av fiendtlig og kontrollerende atferd under konflikter. Hanzal og Segrin (89) undersøkte sammenhengen mellom kvalitet på parforhold og den individuelle sårbarhetsfaktoren negativ affektivitet blant nygifte over en femårsperiode. De fant at negativ affektivitet var forbundet med mer dysfunksjonelle konfliktstiler. Lignende resultater ble funnet av Traupman mfl. (90) som undersøkte sammenhengen mellom negativ affektivitet og oppfattelse av partner under konflikt. Negativ affektivitet og nevrotisisme er klart forbundet, og disse tre studiene kan dermed samlet tyde på at de gir økt sårbarhet for å bruke destruktive konfliktstrategier.

Noen studier har også funnet en sammenheng mellom ulike typer personlighetsforstyrrelser og aggresjon og konflikter i parforhold. South, Turkheimer og Oltmanns (91) finner en klar sammenheng mellom verbal aggresjon, utøvelse av fysisk vold og personlighetspatologi rapportert både av personen selv og av partneren. Det var særlig sterke sammenhenger mellom verbal aggresjon og personlighetsforstyrrelsene ustabil og avhengig. Symptomer på ustabil personlighetsforstyrrelse hang sammen med mer verbal aggresjon hos både personen selv og hos partner. Symptomer på avhengig personlighetsforstyrrelse var imidlertid forbundet med mindre verbal aggresjon hos personen selv, men økt forekomst av verbal aggresjon hos partneren. I en nyere studie fant South (92) at symptomer på paranoid, borderline og schizotyp personlighetsforstyrrelse var sterkest forbundet med egenrapportert alvorlighetsgrad på daglige konflikter. En klar sammenheng mellom tegn på borderline personlighetsforstyrrelse og aggresjon mot partner ble også funnet i en studie av et utvalg bestående av middelaldrende og eldre kvinner og menn (93).

Psykiske plager og rusmisbruk

En siste sårbarhetsfaktor som man ofte har funnet i sammenheng med vansker i samlivet er psykiske plager, i særdeleshet depresjon og rusmisbruk.

Det har vært mer vanlig å undersøke depresjon som en konsekvens av parkonflikter, mens færre har undersøkt hvorvidt depresjon kan føre til mer konflikter i parforholdet. Det synes imidlertid å være en sammenheng mellom symptomer på depresjon og både konfliktatferd og forekomst av konflikter. Schudlich, Papp og Cummings (94) undersøkte sammenhengen mellom selvrapporterte symptomer på depresjon og observerte konflikttaktikker blant par under en konfliktløsningssituasjon. De fant at økte symptomer på depresjon var forbundet med økt bruk av negative konflikttaktikker, som fiendtlighet og defensivitet, og lavere bruk av positive konflikttaktikker, som humor og problemløsning. For å komme nærmere et svar på om depresjon kan føre til mer konflikter undersøkte Whisman og Uebelacker (95) sammenhengen mellom symptomer på depresjon og konflikter i parforholdet i en langtidsstudie som strakte seg over to år. De fant at symptomer på depresjon hos en av partnerne på det første tidspunktet hang sammen med økte konflikter to år senere, rapportert både av personen selv og av partneren.

Rusmisbruk har særlig vært undersøkt som en risikofaktor for vold og mishandling, mens færre har undersøkt sammenhengen med parkonflikter. I en studie der man sammenlignet faktorer som hang sammen med

henholdsvis ensidig og gjensidig bruk av vold, fant Melander mfl. (96) at mens symptomer på depresjon predikerte gjensidig vold, var omfattende rusbruk forbundet med ensidig partnervold. Keller mfl. undersøkte sammenhengen mellom alkoholmisbruk og aggresjon i parforhold i en langtidsstudie som strakte seg over to år. De fant at sammenhengen var bidireksjonal, slik at aggresjon på det første tidspunktet hang sammen med økt alkoholmisbruk på tidspunkt to, og alkoholmisbruk på det første tidspunktet hang sammen med økt aggresjon på tidspunkt to. De undersøkte imidlertid kvinner og menns aggresjon separat og skilte ikke mellom ensidig og gjensidig aggresjon i parforholdet. I en metaanalyse basert på 96 ulike studier finner også Moore mfl. (97) klare sammenhenger mellom misbruk av illegale rusmidler og aggresjon i parforhold. Heller ikke her skilte man mellom ensidig eller gjensidig aggresjon.

Også i Norge har man funnet en sammenheng mellom psykiske plager, rusbruk og høyere konfliktnivå under samlivsbrudd. Ådnanes mfl. (6) rapporterte at psykiske vansker hos både foreldre og hos barn var mer utbredt i barnefordelingsaker der enighet ikke ble oppnådd enn i andre sakstyper. Rusmiddelbruk hos en eller begge foreldre forekom også vesentlig oftere i barnefordelingsaker (uavhengig av utfall i saken).

Stress: sosioøkonomiske forhold og sosialt miljø

I beskrivelsen av Stress-sårbarhetsmodellen i innledningen til dette kapittelet beskrev vi at stress kan forstås som belastninger eller stressende livshendelser som paret opplever sammen. Kun et fåtall studier har undersøkt hvordan kommunikasjonsmønstre og konflikter henger sammen med den sosiale konteksten paret befinner seg. Blant de få studiene som har undersøkt dette er det i hovedsak fokusert på faktorer knyttet til sosioøkonomiske forhold som alder, utdanning og inntekt. Noen studier har også undersøkt sammenhengen mellom konflikter og vedvarende belastninger.

Sosioøkonomiske og demografiske forhold

Vi har funnet et fåtall studier fra de siste ti årene som har undersøkt sammenhengen mellom konflikter og sosioøkonomiske og demografiske forhold som alder, utdanning og kjønn. I en langtidsstudie som sammenlignet faktorer forbundet med gjensidig vold, ensidig vold og fravær av vold i samliv blant unge voksne (18-27 år), fant Melander, Noel og Tyler (96) at lavere utdanningsnivå og lavere alder særlig var forbundet med utøvelse av gjensidig vold. Bookwala,

Sobin og Zdaniuk (98) brukte et stort utvalg fra en befolkningsundersøkelse blant voksne (19-95 år) og fant at forekomsten av både opphetede diskusjoner og voldelige konflikter var høyere blant yngre partnere. Videre rapporterer Moore mfl. (97) høyere forekomst av voldelige konflikter blant par i urbane områder sammenlignet med par som bor på landsbygda. De fant også høyere forekomst av både opphetede og voldelige krangler i fattige familier, i familier med fler enn tre barn og økt forekomst med økende alder på barna. Disse sammenhengene kan imidlertid være annerledes i Norge enn i Nord-Amerika, hvor disse tre studiene ble gjennomført.

Man har ofte funnet kjønnsforskjeller knyttet til demand/withdraw-mønsteret, der kvinnen er den som ønsker å ta opp et vanskelig tema, mens mannen trekker seg unna (100). Eldridge mfl. (53) fant imidlertid at denne kjønnsforskjellen minsket avhengig av hvem som valgte konflikttema, grad av konflikt og parforholdets varighet. Papp og kollegaer (51) fant heller ingen slike kjønnsforskjeller i sin studie av par som førte dagbok over konflikter som utspant seg i hjemmet. I observasjonsstudier der man har studert konflikter mellom partnere i et laboratoriemiljø har man oftere funnet kjønnsforskjeller. Et mønster der kvinnen er den krevende part mens mannen trekker seg unna kan dermed tenkes å oftere komme til syne i terapier der partnerne vet de blir observert (51, 99). Dette kan også henge sammen med at kvinner på aggregert nivå viser mer situasjonell makt i form av dominerende atferd under problemløsningsoppgaver. Kvinner presser dermed oftere partneren inn i et demand/withdraw-mønster (100). Bookwala m fl. (98) fant også en kjønnsforskjell i retning av at kvinner rapporterte færre rolige diskusjoner og mer opphetede krangler enn menn. I tråd med dette fant Woodin (22) at kvinner oftere utviste fiendtlig og plaget konfliktstil, mens menn oftere viste tilbaketreking i problemløsnings situasjoner.

Det har vært vanlig å tenke at det primært er menn som er utøvere av vold i nære relasjoner, men dette bildet nyanseres i studier der man har undersøkt situasjonell vold (101). I en oppsummeringsartikkel av forskning på kvinners bruk av vold i parforhold viser Swan og kollegaer at kvinner og menn generelt utviser like mye vold og aggresjon i parforhold, men at menns vold oftere er seksualisert og preget av tvang og forfølgelse. Det kan også se ut til at kvinner utøver psykologisk aggresjon, dominans og sjalusi noe hyppigere enn menn (54). Menn er imidlertid i klart flertall på utøvelse av alvorlig partnervold og intimterrorisme. Kvinner blir også langt hyppigere skadet som følge av fysisk vold. På den annen side initieres mindre alvorlig situasjonell vold

like hyppig av kvinner som av menn, selv om kvinners vold oftere vil være motivert av frykt og selvforsvar (101).

Vi har få opplysninger om sammenhengen mellom sosioøkonomiske forhold og parkonflikt i Norge, men det kan virke som disse forskjellene er mindre her enn i Nord-Amerika. I sin hovedoppgave basert på det norske FORM-prosjektet undersøker Andersen (69) hva som skiller meklingsaker med særlige høyt konfliktnivå fra lavkonfliktsaker. Hun fant ingen signifikante forskjeller knyttet til alder, yrkesdeltakelse eller utdanningsnivå hos parene. Hun fant imidlertid noen forskjeller knyttet til antall og alder på barn. Det var en tendens til at parene med særlig høyt konfliktnivå oftere hadde spedbarn og oftere kun hadde ett barn. I denne gruppen var det også flere særkullsbarn sammenlignet med lavkonfliktgruppen.

Norske undersøkelser av utbredelse av vold i nære relasjoner har funnet forskjeller knyttet til sosioøkonomiske forhold. I en landsdekkende undersøkelse av forekomst av vold i parforhold fant Haaland, Clausen og Schei (102) at andelen som hadde blitt utsatt for maktbruk fra partner siste år var mer enn dobbelt så høy blant kvinner og menn som mottok sosialhjelp eller som oppga å ha "mye dårligere råd enn folk flest" sammenlignet med utvalget for øvrig. Også i gruppene som mottok trygdeytelser, eller hadde vært arbeidsløse i siste tre-årsperiode, er andelen utsatt for maktbruk fra partner vesentlig høyere enn i utvalget ellers. De fant også at andelen som hadde vært utsatt for vold eller maktbruk var betydelig høyere blant partnere som hadde vært gjennom tidligere samlivsbrudd. De fant også en klar sammenheng mellom forekomsten av partnervold og utdanningslengde, i retning av at partnere med lav utdanning oftere rapporterer å ha vært utsatt for partnervold. I denne studien skilte man imidlertid ikke mellom gjensidig og ensidig vold, og det er derfor ikke mulig å si hvor mye av denne volden som kan antas å falle inn i kategorien høykonflikt.

Belastninger

Et fåtall studier har undersøkt sammenhengen mellom konflikter og risiko knyttet til ulike typer belastninger partnerne opplever.

Gudmunson mfl. (103) brukte data fra en befolkningsundersøkelse og undersøkte hvorvidt økonomiske vansker var forbundet med forekomst av uenigheter og voldelige konflikter i parforholdet. De fant at både uenigheter og voldelige konflikter var forbundet med økonomiske vansker og at disse to faktorene bidro til å forklare sammenhengen mellom økonomiske vansker og sannsynlighet for samlivsbrudd.

Belastninger knyttet til barn og foreldreskap har også vært satt i sammenheng med økte konflikter mellom foreldre. Moore mfl. (104) fant at vansker knyttet til foreldrerollen og barneoppdragelse hang sammen med en økt sjanse for å ha opphetede og voldelige konflikter. Også barns problematferd har blitt satt i sammenheng med økte foreldrekonflikter. I en langtidsstudie av familier med barn i alderen 4 til 17 år fant Jenkins mfl. (105) at problematferd blant barna hang sammen med økte konflikter mellom foreldrene over tid. Shermerhorn, Chow og Cummings (106) ønsket å finne ut hvordan barns atferd kan påvirke foreldres pågående konflikter. De brukte foreldres dagbok-rapporter og fant at barns emosjonsuttrykk og atferd under konflikt hang sammen med utfallet av den pågående konflikten. Mer spesifikt fant de at barns negativitet var forbundet med økt negativitet mellom foreldrene, mens barns forsøk på å trøste eller hjelpe foreldrene eller å mekle mellom dem, var forbundet med mer konfliktløsning.

En sammenheng mellom belastninger knyttet til barn og barneoppdragelse og parkonflikter har også blitt funnet i Norge. I en norsk langtidsstudie basert på TOPP-utvalget fant Helland mfl. (107) en sammenheng mellom barnerelaterte belastninger opplevd da barna var 18 måneder gamle og flere barnerelaterte konflikter da barna var mellom 8 og 12 år. Barnerelaterte belastninger da barna var små hang også sammen med en økt sannsynlighet for at foreldrene gikk fra hverandre i perioden da barna var mellom 8 og 18 år gamle. På den annen side kan det virke som enkelte barnerelaterte belastninger minsker sannsynligheten for økte konflikter etter brudd. Ådnanes mfl. (6) fant i sine undersøkelser av meklingsordningen at sykdom hos barn var forbundet med større sannsynlighet for at foreldrene ble enige om avtale gjennom foreldremekling.

Etnisk bakgrunn

En del funn tyder på at det er forskjeller mellom etniske grupper knyttet til mønstre for både konflikter og voldsutøvelse i parforhold. Slike forskjeller kan både henge sammen med kulturelle forskjeller og forskjeller knyttet til at minoritetsgrupper ofte vil være mer marginaliserte med tanke på inntekt og utdanning. Den lille forskningen som er gjort på dette området rapporterer noen forskjeller, men har i mindre grad kunnet forklare hva slike forskjeller skyldes. Funnene er også i all hovedsak hentet fra nord-amerikanske studier, og er ikke nødvendigvis generaliserbare til de nasjonale gruppene som er sterkest representert blant innvandrerne i Norge.

Moore mfl. (97) fant i sin studie av risikofaktorer knyttet til opphetede og voldelige krangler i samlivet at voldelige krangler var mer utbredt blant afroamerikanere og partnere med en annen etnisk bakgrunn enn angloamerikansk. Lignende funn ble gjort av Melander mfl. (96) som fant høyere forekomst av gjensidig partnervold blant svarte, latinamerikanske og «andre» sammenlignet med hvite partnere.

Enkelte funn tyder på at forskjeller i konfliktmønstre mellom etniske grupper innad i et land kan skyldes kulturelle forskjeller knyttet til sosiale roller. Archer (108) sammenlignet forekomst og type av vold utøvd i parforhold i henholdsvis 16 og 52 ulike land. Han fant at størrelsen og retningen på kjønnsforskjellene i hvem som utøvde vold hang sammen med kryssnasjonale forskjeller i likestilling og individualisme versus kollektivism. Land med høyere fokus på likestilling og kollektivism hadde mindre kjønnsforskjeller i utøvelse av vold. En videre analyse av 52 ulike land viste at høyere forekomst av vold mot kvinner hang sammen med kjønnsdiskriminerende holdninger og aksept for kvinnemishandling, men ikke med generelt høyere nivå av volds kriminalitet i landet (108).

Også i Norge har man funnet en sammenheng mellom etnisk bakgrunn og konflikter under samlivsbrudd. Ådnanes mfl. (6) fant at etnisk tilhørighet var den eneste karakteristikken som hadde signifikant sammenheng med utfallet av mekling, også når sammenhengen var kontrollert for alder og utdanning. Funnet tydet på at når mor eller far har annen etnisk opprinnelse enn norsk, er det mindre sannsynlig at avtale blir oppnådd ved mekling (6). Vi har ikke funnet noen norske studier som undersøker sammenhenger mellom etnisk bakgrunn og konflikter i intakte par.

Oppsummering og konklusjon av risikofaktorer og sammenfallende vansker hos høykonfliktpar

I dette kapitlet har vi beskrevet hvordan en sårbarhetsstressmodell kan bidra til å belyse hvordan parkonflikter kan oppstå. Sårbarhetsfaktorene henspiller på individuelle egenskaper ved partnerne som kan settes i sammenheng med parkonflikt, og omfatter hovedsakelig fire aspekter; negative erfaringer fra egen oppvekstfamilie (konflikt, vold, verbal aggresjon), tilknytning (utrygg/avvisende stil), personlighet (ulike personlighetstrekk, personlighetsforstyrrelser) og psykiske plager som for eksempel depresjon (under psykiske plager omtales også rus). Mens sårbarhetsfaktorer er relatert til det individuelle nivået, kan stress forstås som belastninger eller livshendelser

som paret opplever sammen. Slike belastninger kan omfatte sosioøkonomiske og demografiske forhold, økonomiske vansker, samt problemer knyttet til barn og foreldreskap. Barns problematferd har blitt satt i sammenheng med økt konfliktnivå, mens barns sykdom tvert om øker sjansen for at foreldrene inngår

avtale ved mekling. Det er også funnet en sammenheng mellom konflikt og etnisk bakgrunn, som enten kan skyldes kulturelle forskjeller eller marginalisering av minoritetsgrupper.

5

Instrumenter for å måle foreldrekonflikt

Det finnes ulike metoder for å undersøke parkonflikter. De mest utbredte metodene er systematisk observasjon i et laboratorium eller i en mer naturlig setting; (strukturert) dagbokrapportering; og selvrapportering gjennom spørreskjema eller intervju. Vi vil i dette kapittelet kort presentere de ulike målemetodene som har vært brukt for å undersøke parkonflikter.

Vi har inkludert de instrumentene som er brukt til måling av parkonflikter i de empiriske studiene vi har gjengitt i kapittel 3 og 4. Ettersom disse i liten grad bruker begrepet «høykonflikt», vil disse instrumentene heller ikke operere med et klart skille mellom høykonflikt og milde og moderate konflikter. De vil imidlertid kunne gi en pekepinn på tilstedeværelse av kjennetegnene på høykonflikt vi beskrev i kapittel 3.

De fleste måleinstrumentene er utviklet for å undersøke konfliktatferd. Av disse er ni utviklet for selvrapportering gjennom spørreskjema eller intervju, fire er utviklet for systematisk observasjon og ett er utviklet for å måle konflikt enten gjennom observasjon eller systematisk dagbokrapport fra deltakere. Av de tre kategoriene for konfliktatferd vi beskrev i kapittel 3 er konflikttaktikker best dekket gjennom disse måleinstrumentene. Det finnes også en del instrumenter som undersøker emosjoner under konflikt, mens det synes å være mangel på spesifikke måleinstrumenter for attribusjoner under konflikt, selv om dette til dels vil være inkludert i andre instrumenter.

Det finnes færre tilgjengelige måleinstrumenter for å undersøke konfliktstiler og konfliktmønstre. Fem av måleinstrumentene vi fant var utviklet for å undersøke ulike konfliktstiler. Samtlige av disse var utviklet for selvrapportering gjennom spørreskjema eller intervju. Av disse instrumentene var to selvlagde og ikke anvendt i senere studier, så vidt vi har kunnet finne. Kun tre av måleinstrumentene vi fant var utviklet for å undersøke konfliktmønstre. Av disse var to utviklet for å undersøke krav-/tilbaketreknings-mønsteret, mens ett selvrapporteringinstrument var utviklet for å undersøke hvorvidt og hvordan paret løste konflikter.

I Tabell 5 viser vi kun til ett måleinstrument for å undersøke kommunikasjonsmønstre, men flere slike instrumenter er tilgjengelige og godt validerte. Det finnes flere instrumenter som er utviklet for å undersøke parforholdskvalitet mer generelt, og som dekker temaer som samhold, tilfredshet, enighet og intimitet. Eksempler på mye brukte måleinstrumenter utviklet for selvrapportering er Dyadic adjustment scale (DAS) (131); Marital Adjustment Test (MAT) (132) og Relationship Adjustment Scale (RAS) (133). Vi har imidlertid ikke inkludert disse i Tabell 4, ettersom de ikke er utviklet spesifikt for å undersøke parkonflikt eller spesifikke aspekter ved slike konflikter.

I tabellen på neste side har vi kun beskrevet måleinstrumenter for å måle konflikt spesifikt og som er utviklet for å brukes av partnere selv eller nøytrale observatører. Enkelte måleinstrumenter er utviklet for å undersøke barns opplevelse av foreldrekonflikt. En mye brukt skala her er Children's Perception of Interparental Conflict Scale (134). Vi har ikke inkludert noen av disse her. Vi har også utelatt instrumenter som er utviklet for å måle generell kvalitet på parforholdet uten spesifikt å måle konflikter. Vi har heller ikke gjennomgått måleinstrumentene som er brukt for å undersøke risikofaktorer og sammenfallende problemer hos høykonfliktfamilier (se kapittel 4). Kartlegging av slike faktorer vil imidlertid sannsynligvis også være viktig for å få et mer helhetlig bilde av konfliktnivået mellom partnerne.

Tabell 5: Instrumenter for måling av parkonflikter.

Kjennetegn som måles	Måle-instrument	Måle-metode	Antall / type spørsmål	Brukt / validert av
Konfliktatferd /affekt: Interesse; anerkjennelse; hengivenhet; humor; glede; avsky; forakt; aggresjon; dominans; sinne; redsel; defensivitet; klaging; tristhet, utestengelse og nøytral affekt.	The Specific affect coding system (SPAFF)	Observasjon	15 min diskusjon	Gottman & Driver (41); Gottman (32)
Konfliktatferd / aggresjon: Sabotasje og tilbaketrekking av kjærlighet.	Couple Relational Aggression and Victimization Scale (CRAVIS), (109)	Spørreskjema, partner-rapport	11 påstander	Carroll mfl. (34)
Konfliktatferd: Forhandling; psykisk aggresjon; fysisk aggresjon; skade av fysisk aggresjon; seksuell kontroll	Conflict Tactics scale (CTS), (110); The Revised Conflict Tactics Scale (CTS2), (111)	Spørreskjema, selv- og partnerrapport	39 rapporterte handlinger	Brownridge mfl. (66); Cohen & Finzi-Dottan (55); Leonard mfl. (29); Simpson mfl. (28); Fournier mfl. (83); Godbout mfl. (85); Keller mfl. (112); Kim mfl. (76); Skuja & Halford (73); South mfl. (91)
Konfliktatferd	Responses to Conflict Scale (RTC), (113)	Spørreskjema, selvrappport	12 rapporterte handlinger	Fals-Stewart mfl. (21)
Konfliktatferd: Kritikk; forakt; defensivitet; utestengelse + 4 positive	Rapid Couples interaction scoring system (RCISS), (32)	Observasjon	15 min interaksjon: 13 typer aktiv atferd; 9 typer lytte-atferd	
Konfliktatferd / emosjoner: Harde; myke; flate	Couples Emotion Rating Form (CERF), (114)	Spørreskjema, selv- og partner-rapport etter konfliktepisode	Totalt 24 ledd, fire for hver partner for hver type emosjon.	Sanford (37); Sanford (47)
Konfliktatferd: Negative og positive handlinger (bygget på Gottman, 1993)	Selvrapportert konfliktatferd, (45)	Spørreskjema, selvrappport fra siste konflikt-episode	Totalt 14 ledd	
Konfliktatferd	Frequency and Acceptability of Partner Behavior Inventory (FAPB), (115)	Spørreskjema, partner-rapport	24 ledd	Simpson mfl. (28)
Konfliktatferd: Verbal og fysisk aggresjonsatferd	Selvlaget mål for aggresjon, (75)	Spørreskjema, partner-rapport	5 ledd	
Konfliktatferd: Verbal og fysisk aggresjonsatferd	Selvlaget mål for aggresjon, (75)	Observasjon	2 skalaer, scoret basert på to ulike interaksjoner	
Konfliktatferd: Kontroll og varme (Basert på Interpersonal Circle)	Structural Analysis of Social Behavior (SASB), (116)	Observasjon	6 min interaksjon, koding hvert minutt	Cundiff mfl. (88); Traupman mfl. (90)

Konfliktatferd: Samarbeid, unngåelse, utestenging, barneinvolvering	The conflict and problem-solving scale, (117)	Spørreskjema, selvrappport	28 ledd	Curran mfl. (77); Du Rocher Schudlich mfl. (118)
Konfliktatferd: Emosjonell intensitet; positive og negative konfliktstrategier; konfliktløsning	Marital Daily Records (MDR), (119)	Dagbok og / eller observasjon	14 skalaer	Du Rocher Schudlic mfl. (118); (120)(brukt som observasjon); Schermerhorn mfl. (106)(brukt som dagbok)
Konfliktatferd: Positiv problemløsning; konfliktinvolvering; tilbaketrekning; gi etter	Conflict Resolutions Styles Inventory (CRSI), (121)	Spørreskjema, selv- og partnerrappport	32 ledd	Hanzal & Segrin (89); Marshall mfl. (87)
Konfliktstiler: Grad av konfrontering og destruktivitet / konstruktivitet	Selvlaget mål, (98)	Spørreskjema, selvrappport	4 ledd	
Konfliktstiler: Grad av fokus på selv versus andre	Rahim Organizational Conflict Inventory II (ROCI-II), (122)	Spørreskjema, selvrappport	28 ledd	Castellano mfl. (82)
Konfliktstiler	Selvlaget mål, (123)	Spørreskjema, selvrappport	11 ledd	
Konfliktstiler: Opplevd og uttrykt sinne	The Inventory of Anger Experience in Couples (IAEC), (86). (Basert på the State-Trait Anger Inventory (STAXI), (124))	Spørreskjema, selvrappport	32 ledd	
Konfliktstiler	Managing Affect and Differences Scale (MADS), (125)	Spørreskjema, selvrappport	109 ledd	Marchand-Reilly & Reese-Weber (81)
Konfliktmønster: Demand/withdraw	Interaction Rating System (126)	Observasjon	5 skalaer	Vogel mfl. (100)
Kommunikasjonsmønster: Konfliktutfall / -løsning.	Selvrapportert utfall av konflikt, (37)	Spørreskjema, selvrappport siste konfliktepisode	4 ledd	
Kommunikasjonsmønster: Generell omgang; mengde krangling; alvorlighet på krangler.	Selvlaget mål på konflikthypighet (67)	Spørreskjema, selvrappport	3 ledd	
Konflikttema	The relationship problem inventory, (127)	Spørreskjema, selvrappport	10 ledd	

Barnerelaterte konflikter: uenigheter om oppdragelse; åpne konflikter om oppdragelse; undergraving av hverandre	Parent problem Checklist (PPC), (128)	Spørreskjema, selvrapport	16 ledd	Morawska & Thompson (58); Helland mfl. (107)
Barnerelaterte konflikter og barns eksponering for konflikt.	Child Rearing Inventory og Family Conflict Inventory (129, 130)	Spørreskjema, selvrapport	IA	Jenkins mfl. (105)

Instrumenter som er oversatt til eller brukt i norske studier

Det er behov for å undersøke hvordan måleinstrumentene egner seg til å skille grader og typer av konflikt generelt, og blant norske foreldre spesielt. Vi har derfor forsøksvis undersøkt om det finnes norske oversettelser eller valideringer av noen av måleinstrumentene som er gjengitt i Tabell 5. Så vidt vi har kunnet finne,

finnes det kun norske versjoner av to av disse: en bearbeidet versjon av Conflict Tactics Scale (8) og en forkortet versjon av Parent Problem Checklist (107).

Oppsummering og veien videre

Innledningsvis beskrev vi hvordan høykonfliktpar ofte er blitt definert ut fra en «ytre» forståelsesramme som eksempelvis omfatter vansker med å inngå meklingsavtaler og å få saken avgjort i retten. En bedre definisjon av høykonfliktbegrepet må inneha både indre og ytre faktorer og ta opp i seg også aspekter ved selve konfliktprosessen hos et par i konflikt. I denne kunnskapsoppsummeringen har vi forsøkt å gi en nyansert beskrivelse av høykonfliktbegrepet som også omfatter de indre, psykologiske prosessene som kjennetegner slike konflikter. Beskrivelser fra kliniske oppsummeringsartikler har gitt et bilde av at høykonfliktpar skiller seg fra andre par ved at konfliktene er mer personorienterte, kroniske, fiendtlige og fastlåste. Par med særlig høye konflikter har uenigheter knyttet til de fleste temaer i samlivet. Basert på den kliniske og empiriske litteraturen knyttet til høykonflikt og destruktive konfliktmønstre mener vi at en definisjon av høykonfliktpar også bør omfatte atferd, konfliktstiler, konfliktmønstre og kommunikasjonsmønstre som kjennetegner disse. Dette kan brukes til å identifisere par som lever med et særlig høyt konfliktnivå, og på en bedre og mer hensiktsmessig måte utarbeide hjelpetiltak. De mest omfattende beskrivelsene av kjennetegn knytter seg til destruktiv konfliktatferd, som omfatter både taktikker, emosjoner og attribusjoner som kjennetegner høykonflikt eller særlig destruktive konflikter. Vi har også beskrevet noen sentrale kjennetegn knyttet til kommunikasjonen mellom partnere som gjennomgår høykonfliktbrudd. Her er konfliktnivået generelt høyere enn blant par som er sammen og preget av høyere intensitet, flere konflikter om barna og mer risiko for triangulering og vold.

En bedre definisjon av høykonfliktbegrepet bør også inkludere en forståelse av risikofaktorer for særlig høyt konfliktnivå i et parforhold. Vi har forsøkt å beskrive individuelle egenskaper ved partnerne som kan kategoriseres som sårbarhetsfaktorer for konflikt, i samspill med belastninger og livshendelser paret kan oppleve sammen. Erfaring med aggresjon, vold og konflikt i hjemmet i oppveksten er regnet som en individuell risikofaktor for høykonflikt. Det samme er utrygg eller avvisende tilknytningsstil, visse personlighetstrekk, rus og psykisk sykdom. Belastningene kan typisk omfatte sosioøkonomiske og demografiske forhold, økonomiske vansker, og problemer knyttet til barn og foreldreskap, herunder barns problematferd. Det er også funnet en sammenheng mellom konflikt og etnisk bakgrunn (enten relatert til kulturforskjeller eller marginalisering av minoritetsgrupper), men det

er usikkert hvorvidt dette kan generaliseres til norske forhold. Direkte overføring av disse resultatene til en norsk kontekst kan være problematisk, da både den sosiokulturelle konteksten og typen minoritetsgrupper som er undersøkt i internasjonal litteratur, vil være ulikt fra norske forhold.

Vi har også gitt en kort oppsummering av ulike instrumenter for å måle konflikt mellom par, hvilke som er validerte og hvilke det foreligger norske versjoner av. Dette kan være nyttige verktøy i praksisfeltet. Vi trenger imidlertid mer kunnskap om hvilke kartleggingsverktøy som vil være særlig velegnede her til lands.

Fremtidig forskning bør fokusere mer på høykonflikt i intakte par, i motsetning til bruddkonflikter. Høykonflikter i forbindelse med samlivsbrudd er særlig intense og spesielt i risikozonen for triangulering og vold. I slike saker går enkelte konflikttemaer igjen, særlig barnerelaterte konflikter (samværsordning/bosted) og bekymringer om ekspartners omsorgsevne, mens det vil være andre kilder til konflikt innad i et intakt par på grunn av relasjonen som samboende. En slik differensiering bør gjøres for å avdekke hvilke aspekter ved konflikter i intakte par som er mest skadelige, spesielt også med tanke på at barn i større grad eksponeres for konflikt når foreldrene bor sammen. Det vil være nyttig å vite hvilke prosesser og konfliktmønstre som utspiller seg hos disse parene for å bedre kunne utarbeide målrettede tiltak i familievernet og hos andre instanser som veileder og gir råd til par. Generelt har vi også sett at det trengs mer norsk forskning på høykonflikt – både i intakte par og i bruddsaker – da overførbarhetsverdien i enkelte tilfeller er usikker over ulike kulturer. Spesielt trenger vi mer kunnskap om risikofaktorer for høykonflikt i Norge.

Referanser

1. Booth A, Crouter AC, Clements M. *Couples in conflict*: Routledge; 2001.
2. Ekeland T-J. *Konflikt og konfliktforståelse: for helse- og sosialarbeidere*: Gyldendal akademisk; 2004.
3. Cummings EM, Davies P. *Children and marital conflict: The impact of family dispute and resolution*: Guilford Press; 1994.
4. Anderson SR, Anderson SA, Palmer KL, Mutchler MS, Baker LK. Defining High Conflict. *Am J Fam Ther*. 2010;39(1):11-27.
5. Johnston JR. High-conflict divorce. The future of children. 1994;165-82.
6. Ådnanes M, Haugen D, Mette G, Jensberg H, Lossius Husum T, Rantalaiho M. Hva karakteriserer vanskelige saker i foreldremekling, og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Fokus på familien. 2011;40(02):86-112.
7. SSB. Tabell 06656: Sosial kontakt og boforhold blant barn. <https://www.ssb.no/statistikkbanken/Select-VarVal/saveselections.asp2012> [cited 2015 Mars].
8. Stefansen K, Mossige S. Vold og overgrep mot barn og unge: en selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole (Vol. 20/2007). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. 2007.
9. Thoresen S, OK H. Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløp Oslo: Nasjonalt kunnskassenter om vold og traumatisk stress. 2014.
10. Ådnanes M, Haugen GMD, Jensberg H, Rantalaiho M, Husum TL. Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Rapport. NTNU, SINTEF; 2011.
11. Koch K. Når mor og far møtes i retten: barnefordeling og samvær. NOVA rapport. 2000(13).
12. Saini M, Black T, Lwin K, Marshall A, Fallon B, Goodman D. Child protection workers' experiences of working with high-conflict separating families. *Children and Youth Services Review*. 2012;34(7):1309-16.
13. Rød PA. Konfliktfylt barnefordeling–arena for barnevernet? Fokus på familien. 2010;39(02):92-114.
14. Rød PA, Ekeland T-J, Thuen F. Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 2008;45(5):555-62.
15. Skar PK. Høykonfliktsaker i foreldremekling. I hvilken grad blir høykonfliktsakene fanget opp i dagens meklingsordning, og hvordan kan en annen tidsramme bidra til at avtale om foreldreansvar, fast bosted og samvær oppnås i høykonfliktsakene? 2014.
16. Fjeldheim-Weyde C-H. Meklers bidrag i møte med høykonfliktsaker: en kvalitativ studie av to lengre meklingsprosesser ved samlivsbrudd. 2011.
17. Ekeland T. Mekling–en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 2010;47(8):734-42.
18. Nordhelle G. *Mekling: Konfliktforståelse og konflikt-håndtering*: Gyldendal; 2006.
19. Weingarten H, Leas S. Levels of marital conflict model: A guide to assessment and intervention in troubled marriages. *Am J Orthopsychiatry*. 1987;57(3):407.
20. Weeks GR, Fife ST. *Couples in treatment: Techniques and approaches for effective practice*: Routledge; 2014.
21. Fals-Stewart W, Schafer J, Birchler GR. An empirical typology of distressed couples that is based on the Areas of Change Questionnaire. *J Fam Psychol*. 1993;7(3):307.
22. Woodin EM. A two-dimensional approach to relationship conflict: Meta-analytic findings. *J Fam Psychol*. 2011;25(3):325-35.
23. Middelborg J, Samoilow D. Tryggere barndom. Parterapi–en nyttig tilnærming for barn som lever med vold i familien. Fokus på familien. 2007(4):292-311.
24. Simpson LE, Doss BD, Wheeler J, Christensen A. Relationship violence among couples seeking therapy: Common couple violence or battering? *J Marital Fam Ther*. 2007;33(2):270-83.
25. O'Leary K, Smith Slep AM, O'Leary SG. Multivariate models of men's and women's partner aggression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 2007;75(5):752-64.
26. Johnson MP. A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence: Upne; 2010.
27. Rowe LS, Doss BD, Hsueh AC, Libet J, Mitchell AE. Coexisting difficulties and couple therapy outcomes: Psychopathology and intimate partner violence. *J Fam Psychol*. 2011;25(3):455-8.
28. Simpson LE, Atkins DC, Gattis KS, Christensen A. Low-level relationship aggression and couple therapy outcomes. *J Fam Psychol*. 2008;22(1):102-11.
29. Leonard KE, Winters JJ, Kearns-Bodkin JN, Homish GG, Kubiak AJ. Dyadic patterns of intimate partner violence in early marriage. *Psychol Violence*. 2014;4(4):384-98.
30. Nordhelle G. *Mekling II: sentrale temaer i konflikt-håndtering*: Gyldendal; 2007.

31. Busby DM, Holman TB. Perceived match or mismatch on the Gottman conflict styles: Associations with relationship outcome variables. *Fam Process*. 2009;48(4):531-45.
32. Gottman JM. The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: a longitudinal view of five types of couples. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1993;61(1):6.
33. Sillars A, Canary DJ, Tafoya M. Communication, conflict, and the quality of family relationships. *Handbook of family communication*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers; US; 2004. p. 413-46.
34. Carroll JS, Nelson DA, Yorgason JB, Harper JM, Ashton RH, Jensen AC. Relational aggression in marriage. *Aggressive Behavior*. 2010;36(5):315-29.
35. Jackman-Cram S, Dobson KS, Martin R. Marital problem-solving behavior in depression and marital distress. *Journal of Abnormal Psychology*. 2006;115(2):380-4.
36. Johnston JR, Roseby V. In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce: Free Press; 1997.
37. Sanford K. Hard and soft emotion during conflict: Investigating married couples and other relationships. *Personal Relationships*. 2007;14(1):65-90.
38. Sanford K. Perceived Threat and Perceived Neglect: Couples' Underlying Concerns During Conflict. *Psychol Assess*. 2010;22(2):288-97.
39. Whiting JB. The role of appraisal distortion, contempt, and morality in couple conflict: A grounded theory. *J Marital Fam Ther*. 2008;34(1):44-57.
40. Cohen O, Levite Z. High-conflict divorced couples: Combining systemic and psychodynamic perspectives. *J Fam Ther*. 2012;34(4):387-402.
41. Gottman JM, Driver JL. Dysfunctional marital conflict and everyday marital interaction. *Journal of Divorce & Remarriage*. 2005;43(3-4):63-78.
42. Gottman JM, Levenson RW. The timing of divorce: predicting when a couple will divorce over a 14-year period. *Journal of Marriage and Family*. 2000;62(3):737-45.
43. Neff R, Cooper K. Parental conflict resolution: Six-, twelve-, and fifteen-month follow-ups of a high-conflict program. *Family Court Review*. 2004;42(1):99-114.
44. Grych JH, Raynor SR, Fosco GM. Family processes that shape the impact of interparental conflict on adolescents. *Dev Psychopathol*. 2004;16(03):649-65.
45. Sanford K. The couples emotion rating form: Psychometric properties and theoretical associations. *Psychol Assess*. 2007;19(4):411-21.
46. Mathis RD. Couples from hell: Undifferentiated spouses in divorce mediation. *Mediation Quarterly*. 1998;16(1):37-49.
47. Sanford K. The communication of emotion during conflict in married couples. *J Fam Psychol*. 2012;26(3):297-307.
48. Ronan GF, Dreer LE, Dollard KM, Ronan DW. Violent couples: Coping and communication skills. *Journal of Family Violence*. 2004;19(2):131-7.
49. Horwitz SH, Santiago L, Pearson J, LaRussa-Trott M. Relational tools for working with mild-to-moderate couple violence: Patterns of unresolved conflict and pathways to resolution. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2009;40(3):249-56.
50. Friedman M. The so-called high-conflict couple: A closer look. *Am J Fam Ther*. 2004;32(2):107-17.
51. Papp LM, Kouros CD, Cummings E. Demand-withdraw patterns in marital conflict in the home. *Personal Relationships*. 2009;16(2):285-300.
52. Schrodt P, Witt PL, Shimkowski JR. A Meta-Analytical Review of the Demand/Withdraw Pattern of Interaction and its Associations with Individual, Relational, and Communicative Outcomes. *Communication Monographs*. 2014;81(1):28-58.
53. Eldridge KA, Sevier M, Jones J, Atkins DC, Christensen A. Demand-withdraw communication in severely distressed, moderately distressed, and nondistressed couples: Rigidity and polarity during relationship and personal problem discussions. *J Fam Psychol*. 2007;21(2):218-26.
54. Kar HL, O'Leary KD. Patterns of Psychological Aggression, Dominance, and Jealousy within Marriage. *Journal of Family Violence*. 2013;28(2):109-19.
55. Cohen O, Finzi-Dottan R. Defense mechanisms and negotiation as predictors of co-parenting among divorcing couples: A dyadic perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2013;30(4):430-56.
56. Williamson HC, Hanna MA, Lavner JA, Bradbury TN, Karney BR. Discussion topic and observed behavior in couples' problem-solving conversations: Do problem severity and topic choice matter? *J Fam Psychol*. 2013;27(2):330-5.
57. Cashmore JA, Parkinson PN. Reasons for disputes in high conflict families. *Journal of Family Studies*. 2011;17(3):186-203.
58. Morawska A, Thompson E. Parent Problem Checklist: Measure of parent conflict. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. 2009;43(3):260-9.
59. Goeke-Morey MC, Cummings EM, Papp LM. Children and marital conflict resolution: Implications for emotional security and adjustment. *J Fam Psychol*. 2007;21(4):744.

60. Cummings EM, Simpson KS, Wilson A. Children's responses to interadult anger as a function of information about resolution. *Dev Psychol.* 1993;29(6):978.
61. Gaulier B, Margerum J, Price JA. *Defusing the high-conflict divorce: A treatment guide for working with angry couples*: Impact Publishers; 2006.
62. Buehler C, Krishnakumar A, Anthony C, Tittsworth S, Stone G. Hostile interparental conflict and youth maladjustment. *Family Relations.* 1994:409-16.
63. McCoy K, Cummings EM, Davies PT. Constructive and destructive marital conflict, emotional security and children's prosocial behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry.* 2009;50(3):270-9.
64. Johnston JR. A Child-Centered Approach to High-Conflict and Domestic-Violence Families: Differential Assessment and Interventions. *Journal of Family Studies.* 2006;12(1):15-35.
65. Baum N. Typology of Post-Divorce Parental Relationships and Behaviors. *Journal of Divorce & Remarriage.* 2004;41(3-4):53-79.
66. Brownridge DA, Chan KL, Hiebert-Murphy D, Ristock J, Tiwari A, Leung W-C, et al. The Elevated Risk for Non-Lethal Post-Separation Violence in Canada A Comparison of Separated, Divorced, and Married Women. *Journal of Interpersonal Violence.* 2008;23(1):117-35.
67. Noller P, Feeney JA, Sheehan G, Darlington Y, Rogers C. Conflict in divorcing and continuously married families: A study of marital, parent-child and sibling relationships. *Journal of Divorce & Remarriage.* 2008;49(1-2):1-24.
68. Malcore SA, Windell J, Seyuin M, Hill E. Predictors of continued conflict after divorce or separation: Evidence from a high-conflict group treatment program. *Journal of Divorce & Remarriage.* 2010;51(1):50-64.
69. Andersen E. Foreldre i samlivsbrudd: en eksplorative studie av konfliktpregede saker i mekling. 2010.
70. Fischer TFC, De Graaf PM, Kalmijn M. Friendly and antagonistic contact between former spouses after divorce - Patterns and determinants. *Journal of Family Issues.* 2005;26(8):1131-63.
71. Gulbrandsen W, Tjersland O. FORM-prosjektet. Foreldre mekling ved samlivsbrudd Delrapport. 2009(1).
72. Karney BR, Bradbury TN. The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin.* 1995;118(1):3.
73. Skuja K, Halford WK. Repeating the errors of our parents? Parental violence in men's family of origin and conflict management in dating couples. *Journal of Interpersonal Violence.* 2004;19(6):623-38.
74. Topham GL, Larson JH, Holman TB. Family-of-Origin Predictors of Hostile Conflict in Early Marriage. *Contemporary Family Therapy: An International Journal.* 2005;27(1):101-21.
75. Cui M, Durtschi JA, Donnellan MB, Lorenz FO, Conger RD. Intergenerational Transmission of Relationship Aggression: A Prospective Longitudinal Study. *J Fam Psychol.* 2010;24(6):688-97.
76. Kim HK, Pears KC, Capaldi DM, Owen LD. Emotion dysregulation in the intergenerational transmission of romantic relationship conflict. *J Fam Psychol.* 2009;23(4):585-95.
77. Curran M, Ogolsky B, Hazen N, Bosch L. Understanding Marital Conflict 7 Years Later From Prenatal Representations of Marriage. *Fam Process.* 2011;50(2):221-34.
78. Saini M. Reconceptualizing high-conflict divorce as a maladaptive adult attachment response. *Families in Society.* 2012;93(3):173-80.
79. Hazan C, Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology.* 1987;52(3):511.
80. Hazan C, Shaver PR. Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychol Inq.* 1994;5(1):1-22.
81. Marchand-Reilly JF, Reese-Weber M. Husbands' and wives' attachment orientations and depressive symptoms: Predictors of positive and negative conflict behaviors in the marriage. *Journal of Adult Development.* 2005;12(1):85-9.
82. Castellano R, Velotti P, Crowell JA, Zavattini GC. The Role of Parents' Attachment Configurations at Childbirth on Marital Satisfaction and Conflict Strategies. *Journal of Child and Family Studies.* 2014;23(6):1011-26.
83. Fournier B, Brassard A, Shaver PR. Adult attachment and male aggression in couple relationships: The demand-withdraw communication pattern and relationship satisfaction as mediators. *Journal of Interpersonal Violence.* 2011;26(10):1982-2003.
84. Baptist JA, Thompson DE, Norton AM, Hardy NR, Link CD. The Effects of the Intergenerational Transmission of Family Emotional Processes on Conflict Styles: The Moderating Role of Attachment. *Am J Fam Ther.* 2012;40(1):56-73.
85. Godbout N, Dutton DG, Lussier Y, Sabourin S. Early exposure to violence, domestic violence, attachment representations, and marital adjustment. *Personal Relationships.* 2009;16(3):365-84.
86. Lafontaine MF, Lussier Y. Does anger towards the partner mediate and moderate the link between romantic attachment and intimate violence? *Journal of Family Violence.* 2005;20(6):349-61.

87. Marshall AD, Jones DE, Feinberg ME. Enduring vulnerabilities, relationship attributions, and couple conflict: An integrative model of the occurrence and frequency of intimate partner violence. *J Fam Psychol.* 2011;25(5):709-18.
88. Cundiff JM, Smith TW, Frandsen CA. Incremental validity of spouse ratings versus self-reports of personality as predictors of marital quality and behavior during marital conflict. *Psychol Assess.* 2012;24(3):676-84.
89. Hanzal A, Segrin C. The role of conflict resolution styles in mediating the relationship between enduring vulnerabilities and marital quality. *Journal of Family Communication.* 2009;9(3):150-69.
90. Traupman EK, Smith TW, Florsheim P, Berg CA, Uchino BN. Appraisals of spouse affiliation and control during marital conflict: Common and specific cognitive correlates among facets of negative affectivity. *Cognit Ther Res.* 2011;35(3):187-98.
91. South SC, Turkheimer E, Oltmanns TF. Personality disorder symptoms and marital functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.* 2008;76(5):769-80.
92. South SC. Personality pathology and daily aspects of marital functioning. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment.* 2014;5(2):195-203.
93. Weinstein Y, Gleason MEJ, Oltmanns TF. Borderline but Not Antisocial Personality Disorder Symptoms Are Related to Self-Reported Partner Aggression in Late Middle-Age. *Journal of Abnormal Psychology.* 2012;121(3):692-8.
94. Schudlich TDD, Papp LM, Cummings EM. Relations Between Spouses' Depressive Symptoms and Marital Conflict: A Longitudinal Investigation of the Role of Conflict Resolution Styles. *J Fam Psychol.* 2011;25(4):531-40.
95. Whisman MA, Uebelacker LA. Prospective associations between marital discord and depressive symptoms in middle-aged and older adults. *Psychology and aging.* 2009;24(1):184.
96. Melander LA, Noel H, Tyler KA. Bidirectional, Unidirectional, and Nonviolence: A Comparison of the Predictors Among Partnered Young Adults. *Violence Vict.* 2010;25(5):617-30.
97. Moore CG, Probst JC, Tompkins M, Cuffe S, Martin AB. The prevalence of violent disagreements in US families: Effects of residence, race/ethnicity, and parental stress. *Pediatrics.* 2007;119:568-576.
98. Bookwala J, Sobin J, Zdaniuk B. Gender and Aggression in Marital Relationships: A Life-Span Perspective. *Sex Roles.* 2005;52(11-12):797-806.
99. Christensen A, Eldridge K, Catta-Preta AB, Lim VR, Santagata R. Cross-Cultural Consistency of the Demand/Withdraw Interaction Pattern in Couples. *Journal of Marriage and Family.* 2006;68(4):1029-44.
100. Vogel DL, Murphy MJ, Werner-Wilson RJ, Cutrona CE, Seeman J. Sex differences in the use of demand and withdraw behavior in marriage: Examining the social structure hypothesis. *J Couns Psychol.* 2007;54(2):165-77.
101. Swan SC, Gambone LJ, Caldwell JE, Sullivan TP, Snow DL. A Review of Research on Women's Use of Violence With Male Intimate Partners. *Violence Vict.* 2008;23(3):301-14.
102. Haaland T, Clausen SE, Schei B. Vold i parforhold- ulike perspektiver: resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. Norwegian Institute for Urban and Regional Research, report. 2005;3.
103. Gudmunson CG, Beutler IF, Israelsen CL, McCoy J, Hill E. Linking financial strain to marital instability: Examining the roles of emotional distress and marital interaction. *Journal of Family and Economic Issues.* 2007;28(3):357-76.
104. Moore TM, Stuart GL, Meehan JC, Rhatigan DL, Hellmuth JC, Keen SM. Drug abuse and aggression between intimate partners: A meta-analytic review. *Clin Psychol Rev.* 2008;28(2):247-74.
105. Jenkins J, Simpson A, Dunn J, Rasbash J, O'Connor TG. Mutual influence of marital conflict and children's behavior problems: Shared and non-shared family risks. *Child Dev.* 2005;76(1):24-39.
106. Schermerhorn AC, Chow SM, Cummings EM. Developmental Family Processes and Interparental Conflict: Patterns of Micro level Influences. *Dev Psychol.* 2010;46(4):869-85.
107. Helland MS, von Soest T, Gustavson K, Røysamb E, Mathiesen KS. Long shadows: a prospective study of predictors of relationship dissolution over 17 child-rearing years. *BMC psychology.* 2014;2(1):40.
108. Archer J. Cross-cultural differences in physical aggression between partners: A social-role analysis. *Pers Soc Psychol Rev.* 2006;10(2):133-53.
109. Nelson D, Carroll J. Couples relational aggression and victimization scale (CRAVIS). Provo, UT: RELATE Institute. 2006.
110. Straus MA. Measuring intrafamily conflict and violence: The conflict tactics (CT) scales. *Journal of Marriage and the Family.* 1979:75-88.
111. Straus MA, Hamby SL, Boney-McCoy S, Sugarman DB. The revised conflict tactics scales (CTS2) development and preliminary psychometric data. *Journal of family issues.* 1996;17(3):283-316.
112. Keller PS, El-Sheikh M, Keiley M, Liao P-J. Longitudinal relations between marital aggression and alcohol problems. *Psychol Addict Behav.* 2009;23(1):2.
113. Birchler GR, Webb LJ. Discriminating interaction behaviors in happy and unhappy marriages. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.* 1977;45(3):494.

114. Sanford K, Rowatt WC. When is negative emotion positive for relationships? An investigation of married couples and roommates. *Personal Relationships*. 2004;11(3):329-54.
115. Doss BD, Christensen A. Acceptance in romantic relationships: the frequency and acceptability of partner behavior inventory. *Psychol Assess*. 2006;18(3):289.
116. Benjamin LS, Rothweiler JC, Critchfield KL. The use of structural analysis of social behavior (SASB) as an assessment tool. *Annu Rev Clin Psychol*. 2006;2:83-109.
117. Kerig PK. Assessing the links between interparental conflict and child adjustment: The conflicts and problem-solving scales. *J Fam Psychol*. 1996;10(4):454.
118. Du Rocher Schudlich TD, Papp LM, Cummings E. Relations of Husbands' and Wives' Dysphoria to Marital Conflict Resolution Strategies. *J Fam Psychol*. 2004;18(1):171-83.
119. Cummings EM, Goeke-Morey MC, Papp LM, Dukewich TL. Children's responses to mothers' and fathers' emotionality and tactics in marital conflict in the home. *J Fam Psychol*. 2002;16(4):478.
120. Du Rocher Schudlich TD, Papp LM, Cummings E. Relations between spouses' depressive symptoms and marital conflict: A longitudinal investigation of the role of conflict resolution styles. *J Fam Psychol*. 2011;25(4):531-40.
121. Kurdek LA. Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples. *Journal of Marriage and the Family*. 1994:705-22.
122. Rahim MA. A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Acad Manage J*. 1983;26(2):368-76.
123. Cingoz-Ulu B, Lalonde RN. The role of culture and relational context in interpersonal conflict: Do Turks and Canadians use different conflict management strategies? *International Journal of Intercultural Relations*. 2007;31(4):443-58.
124. Spielberger CD, Sydeman SJ. State-Trait Anxiety Inventory and State-Trait Anger Expression Inventory. 1994.
125. Arellano CM, Markman HJ. The Managing Affect and Differences Scale (MADS): A self-report measure assessing conflict management in couples. *J Fam Psychol*. 1995;9(3):319.
126. Christensen A, Heavey CL. Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of personality and social psychology*. 1990;59(1):73.
127. Knox D. *Marriage happiness: A behavioral approach to counseling*: Research Press Co.; 1971.
128. Dadds MR, Powell MB. The relationship of interparental conflict and global marital adjustment to aggression, anxiety, and immaturity in aggressive and nonclinic children. *J Abnorm Child Psychol*. 1991;19(5):553-67.
129. Hetherington EM. I. Coping with marital transitions: A family systems perspective. *Monogr Soc Res Child Dev*. 1992;57(2-3):1-14.
130. Hetherington EM, Henderson SH, Reiss D, Anderson ER, Bridges M, Chan RW, et al. Adolescent siblings in stepfamilies: Family functioning and adolescent adjustment. *Monogr Soc Res Child Dev*. 1999.
131. Spanier GB. Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*. 1976:15-28.
132. Locke HJ, Wallace KM. Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and family living*. 1959:251-5.
133. Hendrick SS. A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*. 1988:93-8.
134. Grych JH, Seid M, Fincham FD. Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception of interparental conflict scale. *Child Dev*. 1992;63(3):558-72.
135. Tjersland, OA, Gulbrandsen, W, & Haavind, H. Mandatory mediation outside the court- does it work satisfactory with parents in high conflicts? Accepted for publication in *Conflict Resolution Quarterly* (2015).
136. Gulbrandsen, W & Tjersland OA. Hvordan virker obligatorisk foreldremekling ved store konflikter? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 2013; 16 (1).
137. Thuen F. *Livet som deltidsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget, 2004.
138. Gulbrandsen, W. Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 50, 538-551, 2013.
139. Askeland IR, Evang A, Heir T. Association of violence against partner and former victim experiences: A sample of clients voluntarily attending therapy. *Journal of Interpersonal Violence*. 2011; 26(6):1095-110. doi: 10.1177/0886260510368152.
140. Kjelland-Mørdre K, Rolland ALH, Steen KS, Gammegård P, Anker C. *Konflikt, mekling og rettsmekling*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

Søkeord:

1. POPULATION: TS=("married couple*" OR "divorcing couple*" OR "distressed couple*" OR "romantic couple*" OR "distressed married couple*" OR "violent couple*" OR "nonviolent couple*" OR "ethnic minority couple" OR "minority women" OR "noncustodial parent")
2. OUTCOME/TOPIC: TS=("Parent* conflict*" OR "interparental conflict*" OR "inter-parental* conflict*" OR "parent-parent conflict*" OR "family conflict*" OR "marital conflict*" OR "marriage conflict*" OR "divorce conflict*" OR "couple's conflict" OR "pattern of conflict" OR "high-conflict marriage*" OR "marital disruption" OR "triangulation" OR "hostile parenting" OR "divorce" OR "verbal aggression" OR "noncustodial parent" OR "parental divorce" OR "marital interaction" OR "communication skill*" OR "coping" OR "communication" OR "communication patterns" OR "power discrepancies" OR "conflict resolution" OR "problem solving" OR "marital aggression" OR "couple conflict types" OR "spouse-specific anger" OR "hostility" OR "affective response*" OR "conflictual discussion*" OR "victimization" OR "problem solving skills" OR "problem solving behaviour" OR "problem-solving" OR "domestic aggression" OR "anger" OR "physical aggression" OR "conflict engagement" OR "marital interaction" OR "avoidance" OR "dyadic interaction" OR "marital stability" OR "marital satisfaction" OR "partner aggression" OR "spouse support" OR "conflict styles" OR "aggressive behaviour" OR "marital dysfunction" OR "husband aggression" OR "Marital functioning")

Utførte et eget søk etter instrumenter for å måle konflikt der vi kombinerte de to ovennevnte søkestrengene med denne:

3. INSTRUMENTS/SCALES: TS=("conflict scale" OR "interparental conflict scale" OR "communication patterns questionnaire" OR "conflict tactics scale" OR "conflict and problem-solving scale" OR "conflict questionnaire" OR "the children's perception of interparental conflict scale" OR "the pair inventory" OR "the relationship conflict inventory" OR "marital adjustment test" OR "relationship problem inventory" OR "the interaction dimensions coding system" OR "personal assessment of intimacy in relationships inventory" OR "relationship questionnaire")

